



Verkwikkende Vergezichten

Regionaal ontwerpen aan
gezondheid en geluk

REGLEMENT 13^E EDITIE
EO WIJERSPRIJSVRAAG
2025-2026

EO WIJERS
STICHTING

Voorwoord

Gezondheid is het resultaat van een samenspel van erfelijke factoren, persoonlijke leefstijl, sociaaleconomische omstandigheden en de inrichting van de fysieke leefomgeving. Juist die leefomgeving – de ruimte waarin we wonen, werken en leven – kan krachtige voorwaarden scheppen voor een gezond, gelukkig en betekenisvol bestaan. De leefomgeving beïnvloedt namelijk ons gedrag, onze mentale weerbaarheid en sociale verbindingen.

De uitdaging is urgent: grote gezondheidsachterstanden, mentale druk, toenemende zorgvraag, oplopende zorgkosten, milieueffecten en ongezond voedsel vereisen integrale oplossingen op regionale schaal. Gezondheidsverschillen tussen én binnen regio's zijn onrechtvaardig. Regionale verschillen in levensverwachting, mentale nood, milieudruk en zorgtoegang vragen om ruimtelijke strategieën die gezondheid en welzijn versterken.

Toch zien we dat vaak alleen op lokale schaal met ruimtelijke inrichtingsmaatregelen wordt geëxperimenteerd. Met de 13e editie van de Eo Wijersprijsvraag willen we deze kennislacune vullen. De prijsvraag biedt ruimte voor vernieuwende denkrichtingen. We verkennen hoe een betere ruimtelijke inrichting op regionaal niveau kan bijdragen aan Positieve Gezondheid, geluk en algemeen welbevinden. Bijvoorbeeld door ziekte- en milieurisico's te verminderen, natuur te herstellen en mensen meer ontplooiingskansen te bieden. Met de prijsvraag daagt de Eo Wijersstichting ontwerpers uit om een vergezicht te schetsen voor een gezonde en gelukkige regio met een verkwikkende leefomgeving!

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Vooraf	5
Doelstellingen	5
Procedure	5
Over het reglement	6
Leeswijzer	7
1. Uitschrijver	8
1.1 Uitschrijver	8
1.2 Mede-initiatiefnemers	8
1.3 Partners	8
1.4 Uitvoering van de prijsvraag	9
1.5 Contactgegevens	9
1.6 Indienen van inzendingen	9
2. Opgave	10
2.1 Kern van de opgave.....	10
2.2 Regio's	13
3. Voorwaarden	14
3.1 Voorwaarden voor deelname	14
3.2 Voorkennis, belangenverstrengeling en contact	14
3.3 Voorwaarden met betrekking tot de opgave	15
3.4 Voorwaarden met betrekking tot de inzendingen	15
4. Beoordelingsprocedure	18
4.1 Toetsing.....	18
4.2 Jury.....	18
4.3 Beoordelingscriteria	19
4.4 Beoordelingsmethodiek	19
4.5 Juryrapport en uitslag.....	20
5. Administratieve bepalingen	21
5.1 Planning.....	21
5.2 Communicatie	21



5.3 Vergoedingen	22
5.4 Afsluiting en vervolg	22
5.5 Toepasselijk recht en rechtsbescherming	23
5.6 Algemene voorwaarden	23
Bijlage 1 Studieregio Drenthe-Overijssel	25
Bijlage 2 Studieregio Foodvalley	30
Bijlage 3 Studieregio MooiMaasvallei	35

Vooraf

De Eo Wijersstichting – vernoemd naar bouwkundig ingenieur Leonard Wijers – is al vier decennia een onafhankelijke pleitbezorger voor de inzet van het regionaal ontwerp bij de aanpak van bovenlokale vraagstukken. De stichting heeft een roemruchte geschiedenis achter de rug waarin via prijsvraagedities belangwekkende transitieopgaven over het voetlicht zijn gebracht. Sinds de 11^e prijsvraag editie gebeurt dit in verschillende studieregio's rondom één centraal thema.

Doelstellingen

De Eo Wijersprijsvraag heeft meerdere doelstellingen:

- Stimuleren van nieuwe coalities door het bijeenbrengen van partijen uit verschillende werelden. We brengen voorbeeldige opdrachtgevers – bestuurders, beleidsmakers, ontwikkelaars, ngo's, bedrijven – in contact met multidisciplinaire teams van ontwerpers, onderzoekers, experts en planners. Door samen op te trekken wordt een vraagstuk ontleed en aangescherpt, komen onvermoede ontwerp oplossingen op tafel en wordt elk toekomstscenario uitvoerig besproken met bewoners, maatschappelijke organisaties of belangengroepen.
- Ontwerpkracht inzetten voor een 'creatieve impuls' in een gebied of studieregio, met als doel ruimtelijke kwaliteit te bevorderen. De creatieve impuls kan een concrete interventie zijn, een herinrichting of transformatie waarmee een regionaal vraagstuk van antwoord wordt voorzien. Maar de impuls kan ook een ommekeer in het denken zijn, een mentaliteitsverandering of de introductie van nieuwe benaderingswijzen, zodat opdrachtgevers en ontwerpers voorheen onontgonnen terreinen verkennen en nieuwe strategieën uitproberen;
- Ruimtelijk denken en ontwerp een stevige positie geven bij lange termijn vraagstukken en bovenlokale gebiedsontwikkeling. Bevorderen dat ontwerpers worden ingezet bij concrete vervolgotrajecten en uitwerkingen in de studieregio's.
- Bijdragen aan kennisontwikkeling over het thema en de uitwerking ervan in het ruimtelijk domein op regionale schaal en de lange termijn. Gedurende de prijsvraag doen geselecteerde teams in verschillende regio's nieuwe kennis op. Deze kennis wordt gedeeld met opdrachtgevers, partners en met een breder publiek.

Procedure

De procedure betreft een openbare ideeënprijsvraag in twee rondes in meerdere studieregio's (zie 2.2). De Eo Wijersstichting schrijft de prijsvraag uit met mandaat van de mede-initiatiefnemers: drie regiocoalities (zie 1.2).

Eerste ronde

In de eerste ronde van de prijsvraag kan men in teamverband een inzending doen (zie 3.4) reagerend op de opgave (zie 2.1) in één van de studieregio's (zie de opgaven per regio in de drie bijlagen). Teams die voldoen aan de voorwaarden (3.1) kunnen een inzending doen. Er wordt een beperkte inspanning gevraagd en hier staat geen vergoeding tegenover. De eerste ronde verloopt anoniem. De inzendingen worden beoordeeld door de jury (zie 4.2), die voor elk van de studieregio's maximaal drie teams selecteert voor deelname aan de tweede ronde op basis van de beoordelingscriteria (zie 4.3).

Aanvullend op de uitgeschreven opgave per regio in de drie bijlagen, organiseren de mede-initiatiefnemers tijdens de eerste ronde een regionale informatiebijeenkomst waarin door potentiële deelnemende teams vragen kunnen worden gesteld aan de regio's.

Tweede ronde

In de tweede ronde van de prijsvraag worden drie geselecteerde teams per regio uitgenodigd om hun inzendingen uit te werken (zie 3.4). Hier staat een tegemoetkoming in de kosten tegenover van € 25.000,- (incl. BTW) per team, mits een geldige inzending is gedaan (zie 5.3).

Er vindt dialoog plaats met de regiocoalitie in twee werkateliers op locatie in de desbetreffende studieregio. De regio-coalities organiseren deze bijeenkomst. Het is een gezamenlijke bijeenkomst waarbij alle teams aanwezig zijn. Ook de Eo Wijersstichting wordt vertegenwoordigd. Daarnaast worden stakeholders uit het gebied en deskundigen uitgenodigd die door alle teams op dit centraal georganiseerde moment bevroegd kunnen worden (en vice versa). Zowel de regio als de teams kunnen hiervoor suggesties aanleveren, de regio-coalitie is uiteindelijk de uitnodigende partij. Het doel van de werkateliers is (kennis)uitwisseling en verdieping van de inzendingen. Door dit op een gezamenlijk moment te doen met alle teams, wordt de dialoog tussen teams, regiocoalitie, stakeholders en deskundigen gebundeld en voor alle teams beschikbaar.

Ook organiseren de mede-initiatiefnemers publieksconsultatie waarvan de opbrengst wordt voorgelegd als advies aan de jury. De uitgewerkte inzendingen worden beoordeeld door de jury, die per studieregio de naar zijn oordeel beste inzending aanwijst en uit alle uitgewerkte inzendingen één als beste inzending uitroept.

Afsluiting en vervolg

Het bekendmaken van het resultaat van de prijsvraag per studieregio gebeurt op drie regionale slotbijeenkomsten in de studieregio's. De prijsvraag wordt afgesloten met een landelijke finalebijeenkomst waar alle uitgewerkte inzendingen uit de tweede ronde worden gepresenteerd en één inzending door de jury als overall beste inzending wordt uitgeroepen. De jury reflecteert op de inzendingen uit de tweede ronde als geheel en formuleert waar mogelijk aanbevelingen voor de betrokken partners. Hiermee is de 13^e Eo Wijersprijsvraag afgesloten.

Eén van de regionale initiatoren of een combinatie van initiatoren treedt na afloop van de prijsvraag in overleg met de hoofdverantwoordelijke inzender van het winnende team over de manier waarop het winnende ontwerp een vervolg kan krijgen (zie 5.4).

Over het reglement

Dit reglement is opgesteld aan de hand van KOMPAS light Prijsvragen. Het bepaalde in dit reglement is bindend voor alle partijen: de uitschrijver, de mede-initiatiefnemers, de partners, de deelnemers en de beoordelaars. De bijlagen maken deel uit van het reglement en hebben dezelfde binding. Er kunnen aanvullingen op dit reglement worden verstrekt middels nota's van inlichtingen. Het bepaalde in nota's van inlichtingen gaat vóór het bepaalde in dit reglement.

Aan de deelnemers van de tweede ronde kan aanvullende informatie worden verstrekt.

De prijsvraag is aangekondigd op de website www.eowijers.nl en TenderNed.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1	Bevat informatie over de uitschrijver van deze prijsvraag en contactgegevens.
Hoofdstuk 2	Bevat informatie over de opgave.
Hoofdstuk 3	Beschrijft de voorwaarden voor deelname aan de prijsvraag, de voorwaarden met betrekking tot de opgave en de voorwaarden met betrekking tot de inzendingen.
Hoofdstuk 4	Beschrijft de beoordeling van de inzendingen.
Hoofdstuk 5	Beschrijft de administratieve bepalingen die van toepassing zijn op deze prijsvraag.

In de **drie bijlagen** zijn de aandachtspunten van de drie studieregio's te vinden.

1. Uitschrijver

1.1 Uitschrijver

De 13e Eo Wijersprijsvraag 'Verkwikkende Vergezichten, regionaal ontwerpen aan gezondheid en geluk' is uitgeschreven door de Eo Wijersstichting. Centraal aanspreekpunt is de landelijke projectleider Lisa Niesten (organisatie@eowijers.nl). Voorzitter van de Eo Wijersstichting is Flip ten Cate.

Het uitschrijven van de prijsvraag wordt gedaan met mandaat van onderstaande mede-initiatiefnemers.

1.2 Mede-initiatiefnemers

Mede-initiatiefnemers van de prijsvraag zijn:

- Regiocoalitie Drenthe-Overijssel: Provincie Overijssel en Provincie Drenthe, met als regionale projectleiders Dana Wiersma en Flore Logtenberg.
- Regiocoalitie Foodvalley: Regio Foodvalley, met als regionale projectleider Karlijn Looman.
- Regiocoalitie Mooi Maasvallei: Burgerkracht Limburg, met als regionale projectleider Janneke Sindram.

Deze partijen leveren kennis, personele inzet en financiële bijdragen voor de uitvoering van de prijsvraag.

1.3 Partners

De prijsvraag wordt mede mogelijk gemaakt met kennis, financiële bijdragen en personele inzet van:

- Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselveiligheid en Natuur (ovb)
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
- NOC*NSF
- Van Eesteren-Fluck en van Van Lohuizen-Stichting
- Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

De prijsvraag wordt inhoudelijk ondersteund met kennis en personele inzet van:

- Gemeente Rotterdam
- Universiteit Utrecht
- Coöperatie Univé U.A.
- Wageningen University & Research (WUR)
- College van Rijksadviseurs (CRa)
- Technische Universiteit Delft (TU Delft)
- Provincie Noord-Brabant

De betrokken partners kunnen gedurende de looptijd van de prijsvraag worden uitgebreid.

1.4 Uitvoering van de prijsvraag

Voor de uitvoering van de prijsvraag heeft de uitschrijver Lisa Niesten als projectleider aangesteld (organisatie@eowijers.nl). De mede-initiatiefnemers leveren tevens personele inzet voor de uitvoering en leveren ieder een regionale projectleider. Communicatie over en tijdens de prijsvraag vindt plaats in het Nederlands.

1.5 Contactgegevens

De prijsvraag wordt uitgeschreven via de website www.eowijers.nl. Vragen over deze prijsvraag kunnen vóór het sluiten van de eerste vragenronde (zie 5.2) uitsluitend worden gesteld via het contactformulier op <https://eowijers.nl/prijsvraag-2025-2026/vragen/>. Daarnaast is de organisatie bereikbaar per e-mail: organisatie@eowijers.nl.

1.6 Indienen van inzendingen

Inzendingen moeten digitaal worden ingediend. De procedure zal via www.eowijers.nl bekend worden gemaakt.

2. Opgave

2.1 Kern van de opgave

Gezondheid heeft vele aspecten. Erfelijke factoren en persoonlijke leefstijl dragen fors bij aan een gezond (en gelukkig) leven. Maar minstens zo belangrijk is het samenspel van omgevingsfactoren en sociaaleconomische omstandigheden. Ons gedrag wordt immers voor een belangrijk deel bepaald door de omgeving, zowel door de fysieke omstandigheden als door de mensen om ons heen.

Met deze prijsvraag willen we verkennen hoe we met een verbeterde ruimtelijke organisatie en compositie van de leefomgeving gezondheid en geluk kunnen bevorderen. Werken aan gezondheid kan door risico's op ziekte en besmetting te verkleinen, strenge milieueisen te stellen en vitale natuur te herstellen. Maar ook door meer mensen kansen bieden om zich te ontwikkelen, wat bijdraagt aan Positieve Gezondheid, geluk en algemeen welbevinden. We weten immers dat gezondheid voor een belangrijk deel samenhangt met armoede en sociaal-economische omstandigheden.

De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar regionale inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. Centraal staan drie aspecten van gezondheid: 1. Het voorkomen van gevaar en bedreigingen, 2. Het stimuleren van gezond gedrag en 3. Het bevorderen van ontplooiingskansen.

Doe mee aan de 13e editie van de Eo Wijersprijsvraag en geef vorm aan een verkwikkende regio met gezonde en gelukkige bewoners!

Gezondheid is geen nieuw thema. Volksgezondheid was dé aanjager van de Woningwet van 1901. Hygiëne, sanitair, schone lucht, voldoende daglicht en bewegingsruimte in woningen hebben sindsdien in belangrijke mate bijgedragen aan een relatief goede volksgezondheid. Maar niet voor iedereen en niet overal. De ongelijkheid is nog steeds groot – en dat is onacceptabel en onrechtvaardig.

Een houdbare toekomst waarin het goed leven is voor mens, plant en dier, vraagt om méér dan het najagen van economische groei. Niet alleen de verdeling van welvaart moet op orde zijn, ook in het welzijn moet worden geïnvesteerd. Een gezonde leefomgeving – dat wil zeggen: een schoon milieu, een veerkrachtige natuur en ruimte voor een gezonde leefstijl – is één van de fundamentele aspecten van 'brede welvaart'.

Afgewogen ruimtelijke ingrepen zijn niet alleen gericht op het vermijden van ongezondheid, ze dragen ook bij aan een gezonde levensstijl, soms ook 'Positieve Gezondheid' genoemd. Daarbij zoeken we ook naar het verbeteren van ontplooiingskansen van eenieder. Dat betekent: onderdeel zijn van een sociaal netwerk en toegang hebben tot onderwijs, werk, zorg en andere voorzieningen. Kortom: grip krijgen op het leven, structuur aanbrengen en anderen ontmoeten. Hoe kunnen we onze leefomgeving zo inrichten dat dit voor iedereen beter mogelijk wordt?

Op lokaal niveau wordt al veel geëxperimenteerd met ruimtelijke maatregelen die beweging stimuleren (bijvoorbeeld om obesitas en hart- en vaatziekten tegen te gaan) of ontmoeting en sociale cohesie bevorderen (tegen eenzaamheid en voor mentale gezondheid en zingeving). Maar op regionale schaal zijn zulke ingrepen nog schaars. Met deze prijsvraag wil de Eo Wijersstichting deze lacune vullen.

De ontwerpopgave

Ontwikkel, in dialoog met regionale stakeholders, een regionale visie gericht op het vergroten van de algemene volksgezondheid, het 'bruto regionaal geluk' en het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen een regio. De visie bestaat uit een samenhangend geheel van ruimtelijke ingrepen en oplossingen die significant bijdragen aan een gezonde en gelukkige regio. Het gaat om maatregelen die zowel negatieve effecten terugdringen als Positieve Gezondheid, brede welvaart, sociale cohesie en ontplooiingskansen stimuleren.

De ambitie is: in drie generaties zijn de gezondheidsachterstanden en -verschillen in de regio geminimaliseerd, is de basiskwaliteit van de gezondheid in de regio op orde – met toegang tot gezonde fysieke, sociale en mentale leefomstandigheden voor iedereen – en zijn de lucht, de bodem en het water schoon. Hierbij wordt rekening ook gehouden de inrichting van het landschap, de natuur en de biodiversiteit.

De ontwerpvisie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Een vergezicht op een gezonde en gelukkige regio;
- Een (aanpasbare) ontwikkelstrategie (hoe komen we van hier naar daar, wat moet eerst en wat kan later);
- Een verkenning van de impact die de ingrepen hebben op gezondheid en geluk in de regio (waar mogelijk onderbouwd met cijfers);
- Een set strategische ingrepen (cruciale stappen in deze ontwikkeling);
- Enkele beelden die tastbaar maken hoe het vergezicht er in de praktijk en in het dagelijks leven van mensen uit kan zien;
- Concrete suggestie voor de governance: hoe organiseer je het proces en wie is waarvoor aan zet?

Wie hebben we nodig?

- **Multidisciplinaire teams van ontwerpers en denkers** die het 'goede leven' in 2050 overtuigend kunnen verbeelden. Teams die met verrassende, onconventionele ideeën komen en bewoners en regionale partners in staat stellen om actief mee te doen.
- **Creatieve geesten en ruimtelijke denkers** die verbindingen weten te leggen tussen op het eerste oog onvergelykbare grootheden zoals levensverwachting en leefomgeving, fysiek en sociaal, gedrag en omgeving, schoonheid en verdienvermogen.
- **Rekenaars en planeconomen** die inzichtelijk maken hoe ruimtelijke voorstellen ook financieel haalbaar zijn en meerdere doelen tegelijk dienen.
- **Specialisten uit diverse vakgebieden** zoals ecologie, landschapsontwikkeling, sociologie, planologie, milieukunde, recreatie, bouwtechniek, lifestyle, lokale voedselproductie en gezondheidszorg. Kortom, een breed spectrum aan kennis en kunde. Zo kunnen we het gezondheidsvraagstuk op regionale schaal verbinden met andere opgaven, zoals woningbouw, energie, klimaatadaptatie en mobiliteit.

Wat is het probleem en waarom is het urgent?

Grote gezondheidsverschillen. Het is uit een moreel oogpunt onacceptabel dat er gebieden – stadsdelen, streken en regio's – in ons land zijn waar de levensverwachting significant lager is dan elders. In Rotterdam-Zuid en in Heerlen-Noord leven mensen gemiddeld zeven jaar korter dan de doorsnee-Nederlander, in welvarende regio's in bijvoorbeeld Zuid-Holland juist veel langer. In gebieden met een lage levensverwachting voelen de inwoners zich veel langer en veel vaker ongezond.

Milieuvervuiling met negatieve gevolgen voor gezondheid. Hoewel veel gezondheidswinst is geboekt in de directe woonomgeving (denk aan licht, lucht, hygiëne en ruimte), blijven op regionaal niveau grote milieueffecten bestaan. Uitstoot van schadelijke stoffen door de industrie, het verkeer en de landbouw vervuilen lucht, water en bodem, en tasten de biodiversiteit en de vitaliteit van de natuur aan. Vaak blijven de effecten niet beperkt tot de directe omgeving, maar ondervindt een hele regio de overlast. Grootschalige industriële clusters zoals Tata Steel, Rijnmond en Chemelot hebben regionale gezondheidseffecten.

Medicijnresten vervuilen het oppervlaktewater en de intensieve veehouderij vergroot het risico op epidemieën van dierziektes (zoönosen zoals Q-koorts en Covid-19).

Klimaat- en biodiversiteitscrisis. De klimaatverandering vergroot (in potentie) die regionale effecten. Denk aan bosbranden, overstromingen, droogte, vervuiling van water en de opkomst van nieuwe ziekteverwekkers (zoals muggen, schimmels en exotische planten en dieren) die hier voorheen niet konden gedijen. Tegelijkertijd staat de biodiversiteit, die juist essentieel is voor een vitaal en veerkrachtig systeem, onder zware druk

Geestelijke nood. De vraag naar geestelijke gezondheidszorg blijft groeien. Oorzaken zijn onder andere eenzaamheid, vergrijzing, stress door zorgen over de toekomst en over je naasten, werkdruk en het gebrek aan houvast in een snel veranderende wereld. Het gevoel geen grip te hebben op de inrichting van je leven, vergroot de geestelijke nood. Een constante stroom van alarmerend nieuws – over PFAS, dierenleed, toenemende polarisatie, aantasting van de democratie, oorlogsdreiging, migratie of klimaatproblemen – maakt mensen angstig of juist onverschillig. Vooral jongeren ondervinden ook mentale druk van sociale media en de online wereld.

Demografie en financierbaarheid. De zorgvraag zal de komende decennia alleen maar toenemen, onder meer door vergrijzing. Daardoor komt de financiering onder druk te staan. Zonder een verschuiving richting preventie en vermindering van de zorgvraag wordt het huidige zorgsysteem onhoudbaar. Marktwerving beïnvloedt bovendien de prijs en beschikbaarheid van medicijnen en voorzieningen.

Toegankelijkheid van de zorg. De fysieke bereikbaarheid van zorgaanbieders is steeds minder vanzelfsprekend. Openbaar vervoer neemt af, terwijl zorginstellingen op steeds minder locaties beschikbaar zijn. Door de nadruk op marktwerving en efficiency stijgt het risico op faillissementen van regionale medische voorzieningen. Daarnaast maakt de verschraving van het verzekerde zorgaanbod (en de ‘extramuralisering’) specifieke zorg voor velen onbereikbaar. Het gebrek aan arbeidskrachten in de zorg vergroot deze problematiek.

Minder gezond voedsel. Ongezonde voeding is nog steeds het gemakkelijkst beschikbaar: te vet, te zoet, te zout en weinig gevarieerd. Gezonde voeding is vaak duurder en minder toegankelijk. Daarnaast bevatten voedselproducten steeds vaker resten van gewasbeschermingsmiddelen of industriële stoffen zoals PFAS – met meetbare sporen in ons bloed. Dit vormt niet alleen een bedreiging voor ons eigen lichaam, maar ook voor de ecosystemen waarvan we afhankelijk zijn.

Kijkrichtingen

De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar regionale inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. Vanuit het besef dat gezondheid beïnvloed wordt door vele factoren, waarvan de leefomgeving er slechts één is.

Het gaat zowel om preventie van ongezondheid (zoals blootstelling aan schadelijke milieufactoren), als om het stimuleren van een gezonde leefstijl, de voorwaarden bieden voor goede geestelijke gezondheid en het bevorderen van sociale interactie. In een gezonde leefomgeving is aandacht voor bijvoorbeeld:

- Schone lucht, bodem en water
- Veerkrachtige en vitale natuur en biodiversiteit, met voldoende variatie
- Werkgelegenheid en deelname aan het maatschappelijke verkeer
- Ruimte om te spelen, sporten en recreëren
- Gezond voedsel
- Klimaatbestendigheid (denk aan hitte, wateroverlast en droogte)
- Goede huisvesting en een leefbare woonomgeving
- Natuurinclusief bouwen (nature-based oplossingen)

- De kwaliteit van het landschap, de kracht van groene en blauwe elementen en de variatie binnen de verschillende landschapstypen
- Mentaal welzijn
- Sociale en fysieke veiligheid, inclusief het beperken van risico's op zoonosen (ziekten die van dier op mens overgaan)
- Ruimte voor ontmoeting en sociale cohesie om vereenzaming te voorkomen
- Ontplooiingskansen voor iedereen

Regionale opgaven

We zien in de huidige praktijk dat het onderwerp van een gezonde leefomgeving voornamelijk als lokaal vraagstuk wordt benaderd met programma's op wijkniveau. Maar het is ook een regionaal vraagstuk. Het RIVM wijst op blijvende regionale verschillen in gezondheid en levensverwachting. In delen van steden zoals Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Arnhem en Groningen – evenals in delen van de krimpregio's zoals Limburg, Groningen, Friesland en Drenthe – ligt de levensverwachting lager dan elders. De belangrijkste oorzaak? Sociaaleconomische factoren zoals werkgelegenheid, opleidingsniveau en toegang tot voorzieningen. Dat zijn factoren die juist op regionaal niveau kunnen worden aangepakt. Dit sluit aan bij het advies van de SER ([Gezond opgroeien, wonen en werken: Naar een structurele gezondheidsaanpak en bestrijding van sociaaleconomische gezondheidsverschillen](#)) waarin wordt gepleit voor een structurele aanpak van sociaaleconomische gezondheidsverschillen. De SER adviseert onder meer om gebiedsgerichte programma's te versterken en juist in kwetsbare regio's extra inzet te plegen.

Welke lessen van de mooie regionale voorbeelden, zoals [Nationaal Park Stad](#), [Blue Zones](#) als concept voor gebiedsontwikkeling en [Helend Landschap](#) in Brabant, zijn de basis voor strategieën in andere regio's? Waar liggen kansen om regionale opgaven te verbinden en ruimtelijke veranderingen op gang te brengen die werkelijk bijdragen aan een gezonde, duurzame en veerkrachtige leefomgeving?

Gezondheidsverschillen bestaan niet alleen tussen regio's, maar ook binnen regio's. De verklaring daarvoor ligt waarschijnlijk niet primair in milieufactoren, maar in armoede, gebrek aan werk, voorzieningen, sociale contacten en perspectief op verbetering.

De Eo Wijersstichting daagt ontwerpteams uit om met deze vragen aan de slag te gaan tijdens de 13e editie – en tevens 40-jarige jubileum – van de Eo Wijersprijsvraag!

2.2 Regio's

De drie studieregio's waar deelnemers uit kunnen kiezen om hun visie voor te ontwikkelen zijn:

- Regio Drenthe-Overijssel: De grootschalige hoogveenontginningen op de grens van de provincies Drenthe en Overijssel. Het plangebied beslaat grofweg het gebied tussen Hoogeveen, Coevorden, Hardenberg en Ommen. De kernen Hoogeveen, Coevorden en Hardenberg maken ook deel uit van het plangebied.
- Regio Foodvalley: het gebied tussen de provincies Utrecht en Gelderland met de gemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Rhenen, Renswoude, Scherpenzeel, Veenendaal, Wageningen. Ook voegt voor deze prijsvraag gemeente Putten zich toe.
- Regio Mooi Maasvallei in het noordoostelijk deel van de Provincie Noord-Brabant en het noordelijke deel van de Provincie Noord-Limburg, met de gemeenten Land van Cuijk, Gennep en Bergen.

Zie bijlagen 1 t/m 3 voor aandachtspunten van de opgaven per regio.

3. Voorwaarden

3.1 Voorwaarden voor deelname

Deelname aan de prijsvraag staat open voor multidisciplinaire teams. Deze teams bestaan ten minste uit een ruimtelijk ontwerper, zoals een landschapsarchitect, architect of stedenbouwkundige, dan wel een student op een van deze vakgebieden die ontwerpkracht inbrengt in het team en zorgdraagt voor de ruimtelijke uitwerking. De teams moeten aangevuld worden met teamleden uit andere relevante disciplines en/of regionale belanghebbenden (zoals adviseurs of ondernemers) relevant voor de voorgestelde uitwerking van de opgave.

Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- In een team zijn tenminste opgenomen: een ontwerper die staat ingeschreven in het Nederlands Architectenregister of een vergelijkbaar buitenlands register, of een student die staat ingeschreven aan een in het kader van de Wet op de Architectentitel erkende opleiding;
- De hierboven bedoelde personen maken gedurende de gehele prijsvraag deel uit van het team en mogen slechts in één team deelnemen;
- Het team wijst een hoofdverantwoordelijke inzender aan. De hoofdverantwoordelijke inzender maakt gedurende de gehele prijsvraag deel uit van het team en is contactpersoon voor de uitschrijver;
- Teamleden die een bureau, bedrijf of andere organisatie vertegenwoordigen, mogen individueel bij maximaal één team betrokken zijn;
- Een deelnemend team mag per studieregio slechts eenmaal een inzending doen;
- In de tweede ronde kunnen de deelnemers hun team aanpassen en/of uitbreiden met aanvullende expertise, mits aan bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan. Het staat de jury vrij om aanbevelingen te doen voor versterking van het team in de tweede ronde (zie 4.4).
- Het deelnemende team verplicht zich om, wanneer het wordt geselecteerd voor de tweede ronde, met een vertegenwoordiging aan alle bijeenkomsten deel te nemen (zie 5.1).
- In geval één van de regionale initiators of een combinatie van initiators in de regiocoalitie een vervolgoopdracht wil verstrekken, dan treedt deze na afloop in overleg met de hoofdverantwoordelijke inzender van het betreffende team over de manier waarop het winnende ontwerp een vervolg kan krijgen, waarbij de overige teamleden betrokken kunnen worden (zie 5.4).

3.2 Voorkennis, belangenverstrengeling en contact

Wie over voorkennis beschikt omdat hij of zij betrokken is (geweest) bij de regiocoalitie in één van de studieregio's, is uitgesloten van deelname in die studieregio. De leden van het bestuur van de Eo Wijersstichting en de juryleden zijn uitgesloten van deelname. De uitschrijver wil niet te rigide omgaan met het uitsluiten van allen die werkzaam zijn bij partijen die onderdeel uitmaken van de regiocoalities. Voorwaarde is dat zij niet betrokken zijn of zijn geweest bij de voorbereiding en organisatie van de prijsvraag. Wie twijfelt over deelname wordt opgeroepen vragen hierover te stellen vóór de sluiting van de vragenronde (zie 5.1). Het is de deelnemers niet toegestaan om contact te zoeken met de jury met betrekking tot deze prijsvraag. Ieder contact of poging tot contact over de prijsvraag, anders dan met de contactpersoon van de organisatie van de prijsvraag (zie 1.4) zal in beginsel tot uitsluiting leiden.

3.3 Voorwaarden met betrekking tot de opgave

De kern van de opgave is beschreven in hoofdstuk 2.1. De aandachtspunten voor de opgave per regio zijn in de drie bijlagen opgenomen. Inzendingen moeten aan de beschreven kern van de opgave en de regionale opgave van de betreffende studieregio waarvoor een inzending wordt gedaan, voldoen.

3.4 Voorwaarden met betrekking tot de inzendingen

Alleen volledige inzendingen die tijdig zijn ingediend, worden in behandeling genomen. De inzending is compleet, bevat geen voorbehouden en is in het Nederlands opgesteld. Er kunnen geen rechten worden ontleend aan eventuele schade die is ontstaan vanwege onleesbare inzendingen. Inzendingen dienen zorgvuldig om te gaan met het auteursrecht van anderen. Stukken die niet gevraagd worden in de bepalingen hieronder, worden niet in de beoordeling betrokken.

Deelnemers kunnen pas een inzending doen na de publicatie van de nota van inlichtingen (zie 5.1). De nota van inlichtingen kan toelichtingen op en aanpassingen van dit reglement bevatten. Het bepaalde in de nota van inlichtingen gaat vóór het bepaalde in dit reglement.

De hoofdverantwoordelijke inzender ontvangt een bevestiging van ontvangst van de inzending. Neem contact op met organisatie@eowijers.nl wanneer deze niet binnen twee werkdagen is ontvangen. Alleen zo kan worden gecontroleerd of de inzending is binnengekomen.

Eerste ronde

De inzending wordt gedaan reagerend op de opgave in één van de deelnemende studieregio's (zie de drie bijlagen in dit reglement). Op de inzendstukken mag niets staan vermeld waaruit de oorsprong van de inzending kan worden afgeleid. Dit geldt dus ook voor de bestandsnamen en metadata zoals de auteur van de stukken. De anonimiteit van de inzendingen moet ten alle tijden worden gewaarborgd.

De inzending voor de eerste ronde wordt ingeleverd met <regio>_<motto>.pdf als bestandsnaam, en bestaat uitsluitend uit onderstaande stukken:

1. Visie in woord en beeld

De visie heeft betrekking op één van de drie studieregio's. De visie reageert op de opgave inclusief de daarbij horende aandachtspunten, zoals toegelicht in 2.1 en in de regiobijlagen. De visie bestaat uit een helder beeldverhaal dat zonder mondelinge toelichting begrepen kan worden: maximaal 10 sheets in liggend formaat A4 PDF, maximaal 1.000 woorden begeleidende tekst, opgesteld voor digitale weergave (laptopscherm of tablet), max 20 MB. De visie omvat in ieder geval de volgende elementen:

- Schets die de visie tastbaar maakt in het dagelijks leven van mensen & een motto (dit gezamenlijk als 1^e sheet, corresponderend met stuk 2 & 3, zie hieronder)
- Leidend concept/visie toegelicht in tekst en beeld als helder beeldverhaal.
- Proces voorstel aanpak tweede ronde: in het bijzonder hoe kennis vanuit relevante disciplines en regionale stakeholders wordt ingezet.

2. Schets van inspirerend, toegankelijk en tastbaar beeld

Met een tekening inzichtelijk maken wat het effect van het voorstel is op het dagelijks leven. Los aanleveren als .jpg op 1200 x 800px formaat.

3. Samenvatting, beschrijving teamdisciplines en vraag expertise/stakeholders tweede ronde

Formulier (dat op de website <https://eowijers.nl/> zal worden geplaatst) ingevuld, bestaande uit de volgende elementen:

- Motto (maximaal 50 tekens)
- Korte samenvatting (maximaal 150 woorden). Bedoeld voor (online) publicatie van de inzending als begeleidende tekst bij het inspirerend, toegankelijk en tastbaar beeld (stuk 2).
- Teambeschrijving: vermelding van welke disciplines in het team zijn vertegenwoordigd zonder de anonimiteit te doorbreken;
- Optioneel: aangeven welke aanvullende expertise/stakeholders het team graag in de tweede ronde bij het proces wil betrekken.

4. Verklaring van eigendom

Formulier (dat op de website <https://eowijers.nl/> zal worden geplaatst) ingevuld: met namen en gegevens van teamleden (minimaal 1 geregistreerde ontwerper of student) en verklaring van eigendom – niet zichtbaar voor de jury.

Het inspirerend, toegankelijk en tastbaar beeld (stuk 2), die de visie kenmerkt, is samen met het motto, een samenvatting en teamsamenstelling (stuk 3) bedoeld voor (online) publicatie (zie 5.2).

Tweede ronde

De inzendingen in de tweede ronde betreffen een uitwerking van de inzending die in de eerste ronde is geselecteerd. Het is niet toegestaan om een inzending in te dienen die op een geheel nieuwe visie is gebaseerd.

Inzendingen voor de tweede ronde bestaan uit onderstaande stukken:

1. Uitwerking voorstel in woord en beeld

De uitwerking reageert op de opgave inclusief de daarbij horende aandachtspunten, zoals toegelicht in elk van de regiobijlagen, in een digitaal presentatieformat van circa 30 sheets, te presenteren in 15 minuten. Deze bevat in ieder geval inspirerende, toegankelijke en tastbare beelden & ruimtelijke principes verbeeld. Aanleveren in PDF, maximaal 20 MB, voor de jurybeoordeling.

2. Inspirerende, toegankelijke en tastbare beelden en ruimtelijke principes

Met een tekening inzichtelijk maken wat het effect van het voorstel is op het dagelijks leven. Los aanleveren als .jpg. Deze beelden zijn bedoeld voor publicatie (bundel van alle inzendingen en website).

3. Schriftelijke toelichting op de inzending

Los aanleveren als tekstbestand – maximaal 1500 woorden. Deze doet dienst als toelichting voor de jury en kan gebruikt worden (na redactie) voor de online publicatie en in de gedrukte publicatie.

4. Verklaring van eigendom

Formulier (dat op de website <https://eowijers.nl/> zal worden geplaatst) ingevuld: met namen en gegevens van teamleden (minimaal 1 geregistreeerde ontwerper of student) en verklaring van eigendom.

Mochten er nog aanvullingen zijn op de aanleverspecificaties, dan worden deze gedurende de tweede ronde via een nota van inlichtingen aan de deelnemers verstrekt. Voorafgaand aan de sluiting van de inzendtermijn van de tweede ronde krijgen de teams bericht over de wijze van uploaden/inleveren van de stukken.

Aanvullend wordt de teams gevraagd rekening te houden met dat zij gevraagd kunnen worden om ook ander (bron)materiaal van hun inzending (in voldoende resolutie) beschikbaar te stellen ten behoeve van reproductie/publicatie door de uitschrijver en mede-initiatiefnemers. Het selecteren van de beelden zal in eerste instantie door de redactie worden gedaan; overleg hierover is uiteraard mogelijk.

De ideeën die worden ingezonden in de tweede ronde vallen onder auteursrecht van de teams (zie 5.5).

4. Beoordelingsprocedure

4.1 Toetsing

Er wordt getoetst of de ontvangen inzendingen voldoen aan de voorwaarden (zie 3.1 t/m 3.4). Inzendingen die niet of slechts gedeeltelijk voldoen aan deze voorwaarden worden in beginsel ongeldig verklaard en uitgesloten van verdere deelname. De uitschrijver beslist over eventuele uitsluiting uit hoofde van de jury.

Alle geldige inzendingen worden toegelaten tot de inhoudelijke beoordeling door de jury.

4.2 Jury

De geldige inzendingen worden beoordeeld door een jury. De jury bestaat uit een landelijke jury met drie juryleden die alle inzendingen beoordelen aangevuld met twee regionale juryleden per regio die enkel voor één van de drie regio's beoordelen.

De drie landelijke juryleden die alle inzendingen beoordelen zijn:

- Hugo de Jonge (Commissaris van de Koning in Provincie Zeeland), als juryvoorzitter
- Ytje Feddes (Landschapsarchitect)
- Lea Bouwmeester (Eigenaar buro de Bouwmeesters – sociale onderneming)

De juryleden per studieregio zijn:

- Regio Drenthe-Overijssel:
 - Nelleke Vedelaar (Directeur Publieke Gezondheid GGD Drenthe)
 - Marinke Steenhuis (Partner SteenhuisMeurs)
- Regio Foodvalley:
 - Jan Pieter van der Schans (Regiowethouder Landelijk gebied en Wethouder Gemeente Ede)
 - Eveline de Kock (Landschapsarchitect en eigenaar Ruimte Atelier)
- Regio Mooi Maasvallei:
 - Pauline Terwijn (Bestuursvoorzitter Pantein en Voorzitter van MooiMaasvallei)
 - Geert de Vries (Expert ruimtelijke kwaliteit, al jarenlang werkzaam in de regio MooiMaasvallei)
 - Burgerjurylid, naam n.t.b.

Regio Mooi Maasvallei werkt samen met het lokale Burgerberaad en heeft verzocht een burgerjurylid als extra lid op te nemen in de regionale jury. De naam van het burgerjurylid wordt in november 2025 bekend gemaakt, na het lokale Burgerberaad. Het jureringsproces wordt zodanig ingericht dat de deelname van dit extra burgerjurylid geen afbreuk doet aan de gelijkwaardigheid van de jurering en geen ongelijkwaardige stemverhoudingen tot gevolg heeft.

De juryleden kunnen zichzelf niet laten vervangen, noch volmacht verlenen aan een ander jurylid.

In onvoorziene gevallen kan de uitschrijver gelijkwaardige vervanger(s) aanwijzen. Op <https://eowijers.nl/prijsvraag-2025-2026/jury/> is een korte biografie van de juryleden te lezen. Bij de beoordeling wordt de jury bijgestaan door een notulist/schrijver van het juryrapport en de projectleider voor praktische ondersteuning (allen zonder stemrecht).

4.3 Beoordelingscriteria

De jury beoordeelt inzendingen in de **eerste ronde** aan de hand van de volgende criteria:

- De inhoudelijke kwaliteit en integraliteit van analyse en oplossingsrichtingen - Ruimtelijke interventies die op regionale schaal bijdragen aan:
 - Het vergroten van de algemene volksgezondheid in de regio en het verkleinen van gezondheidsachterstanden en -verschillen binnen de regio;
 - Het terugdringen van het ongezondheid en het bevorderen van de positieve gezondheid (gezonde leefstijl; fysiek, mentaal en sociaal welzijn)
 - Het stimuleren van ontplooiingskansen en sociale cohesie (onderdeel zijn van een sociaal netwerk en toegang hebben tot onderwijs, werk, zorg en andere voorzieningen)
- Koppeling van het gezondheidsvraagstuk aan andere maatschappelijke opgaven.
- Innovatie- en verbeeldingskracht: in hoeverre de inzending prikkelend, grensverleggend of onderscheidend is, inclusief de overtuigingskracht van verbeelding.
- Uitvoeringskracht: in hoeverre is er een ontwikkel- c.q. uitvoeringsstrategie uitgewerkt (incl. governance) en in hoeverre is er een inschatting van de impact van de voorstellen (waar mogelijk onderbouwd met cijfers).
- Kwaliteit aanpak tweede ronde: kwaliteit procesvoorstel uitwerking tweede ronde, in het bijzonder hoe kennis vanuit relevante disciplines en regionale stakeholders wordt ingezet.
- Relevantie: in hoeverre de inzending kwesties adresseert die zowel spelen in het studiegebied als toepasbaar kunnen zijn voor andere gebieden in Nederland.

Voor de beoordeling van de inzendingen in de **tweede ronde** worden deze criteria aangevuld met:

- Ontwerpkwaliteit: kwaliteit van de uitwerking op regionale schaal, deelgebied en de regio in context.
- Sociaaleconomisch: manier waarop het voorstel perspectief biedt aan regionale stakeholders.
- Tijd: overtuigingskracht van de eerste ontwikkelingsstap om het voorstel gerealiseerd te krijgen, de uiteenzetting van de ontwikkelstrategie (hoe komen we van hier naar daar) en de strategische ingrepen (cruciale stappen in deze ontwikkeling).

Er wordt gewerkt met een integrale totaalbeoordeling.

4.4 Beoordelingsmethodiek

Eerste ronde

De jury selecteert voor elk van de drie regio's maximaal drie teams met de naar haar oordeel beste inzendingen voor deelname aan de tweede ronde. De jury kan zowel algemene als individuele aanbevelingen formuleren voor uitwerking van de inzendingen; ook kan zij aanbevelingen doen voor de versterking van de teams die worden uitgenodigd voor de tweede ronde.

In de eerste ronde beoordeelt de jury de wijze waarop de inzendingen reageren op de opgave, gelet op de geformuleerde beoordelingscriteria. De leden van de jury beoordelen individueel de inzendingen, waarna de jury de individuele beoordelingen plenair bespreekt. De jury komt tot een unaniem oordeel. Na de beoordeling door de jury worden de Verklaringen van Eigendom geopend, waarmee de anonimiteit van de deelnemers wordt opgeheven.

Tweede ronde

In de tweede ronde organiseren de mede-initiatiefnemers publieksconsultatie. De opbrengst hiervan wordt als advies voorgelegd aan de jury. Het advies wordt tevens opgenomen in het juryrapport. De invulling van de publieksconsultatie is maatwerk en wordt per regio bepaald. Het doel van publieksconsultatie is om een breder publiek dan de mede-initiatiefnemers en hun directe netwerk kennis te laten nemen van en het gesprek te voeren over de opgaven van deze prijsvraag. De invulling van de publieksconsultatie vóórafgaand aan de jurering vindt plaats met (onderdelen van) een tussenproduct. Regio en teams bepalen tijdig in gezamenlijk overleg welke onderdelen dit zijn en wanneer ter beschikking worden gesteld. Uitgangspunt hierbij is dat dit de werklast voor de teams niet significant vergroot of de werktijd significant verkort.

De teams presenteren hun inzending aan de jury op een nader te bepalen moment, waarbij de jury vragen kan stellen aan de teams. De jury beoordeelt de wijze waarop de inzendingen reageren op de opgave en de voorwaarden met betrekking tot de opgave, gelet op de geformuleerde beoordelingscriteria. De leden van de jury beoordelen individueel de inzendingen, waarna de jury de individuele beoordelingen plenair bespreekt. De jury doet haar uitspraak op basis van een unaniem oordeel. De jury wijst op die manier per studieregio de naar haar oordeel beste inzending aan. Ook roept de jury uit alle uitgewerkte inzendingen één als beste inzending uit.

4.5 Juryrapport en uitslag

De jury brengt verslag uit van haar beoordeling in een juryrapport. Alle betrokkenen committeren zich aan het jurybesluit. Hierover wordt niet gecorrespondeerd.

Eerste ronde

Na beoordeling van de eerste ronde bericht de uitschrijver de teams over de uitslag. De geselecteerde teams worden uitgenodigd voor deelname aan de tweede ronde. Hierbij ontvangen zij ook de eventuele aanbevelingen voor uitwerking en teamsamenstelling van de jury. De overige deelnemers worden door de uitschrijver op de hoogte gesteld van het feit dat zij niet uitgenodigd worden voor de tweede ronde.

Tweede ronde

Na beoordeling van de tweede ronde wordt op een regionale slotbijeenkomst het resultaat van de prijsvraag van de desbetreffende studieregio bekend gemaakt. De naar juryoordeel overall beste inzending wordt op de landelijke finalebijeenkomst bekend gemaakt. Daarbij worden tevens alle uitgewerkte inzendingen uit de tweede ronde gepresenteerd.

5. Administratieve bepalingen

5.1 Planning

De onderstaande planning is indicatief. De uitschrijver behoudt zich het recht voor om binnen de kaders van redelijkheid en billijkheid de planning tussentijds aan te passen indien (onvoorziene) omstandigheden daartoe aanleiding geven. Zie voor de meest actuele versie van de planning: <https://eowijers.nl/prijsvraag-2025-2026/opzet-en-planning/>.

Landelijke kick-off bijeenkomst	Vrijdag 10 oktober 2025
Regionale informatiebijeenkomsten	November 2025
Sluiting centrale vragenronde	Woensdag 19 november 2025
Publicatie nota van inlichtingen	Eind november/ begin december 2025
Sluiting inzendtermijn eerste ronde	Woensdag 14 januari 2026 12:00
Jurybeoordeling eerste ronde	Eind januari 2026
Bekendmaking resultaat eerste ronde	Begin februari 2026
Startbijeenkomst tweede ronde	Begin/ half februari 2026
Sluiting centrale vragenronde	Maart/april 2026
Publicatie nota van inlichtingen	Maart/april 2026
Regionale werkateliers	Maart t/m mei 2026 (min. 2x, te plannen door regio)
Publieksconsultatie	Te plannen door regio, begin juni 2026
Sluiting inzendtermijn tweede ronde	Half juni 2026
Jurybeoordeling tweede ronde	Eind juni 2026
Regionale slotdagen	Begin september 2026 (in elke regio, in totaal 3x)
Landelijke finalebijeenkomst	Woensdag 30 september 2025

5.2 Communicatie

Vragen eerste ronde

De uitschrijver biedt geïnteresseerden in deelname de gelegenheid om vragen te stellen en opmerkingen te maken over de prijsvraag. Dit is uitsluitend mogelijk via het contactformulier op <https://eowijers.nl/prijsvraag-2025-2026/vragen/>. Vragen dienen vóór de uiterste datum voor het stellen van vragen gesteld te worden (zie 5.1 - 19 november 2025 voor ronde 1 en maart/april 2026 voor ronde 2). De vragen worden geanonimiseerd en gebundeld en zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk op de onder 5.1 genoemde datum, beantwoord (eind november/ begin december 2025 voor ronde 1 en maart/april 2026 voor ronde 2). In de eerste ronde worden vragen en antwoorden op <https://eowijers.nl/> gepubliceerd. In de tweede ronde worden de nota's van inlichtingen aan de deelnemers verstrekt.



Het zich op de hoogte stellen van de gepubliceerde nota's van inlichtingen behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de geïnteresseerden en de deelnemers. Het bepaalde in deze nota's van inlichtingen gaat vóór het bepaalde in dit prijsvraagreglement. De uitschrijver kan, indien vragen hiertoe aanleiding geven, besluiten extra nota's van inlichtingen te publiceren. De uitschrijver roept geïnteresseerden en deelnemers op geconstateerde onduidelijkheden zo spoedig mogelijk door te geven, zodat zij tijdig in staat gesteld wordt de prijsvraag aan te passen.

Resultaten

Van de inzendingen van de eerste ronde worden motto, samenvatting, inspirerende schets en teamsamenstelling online gepubliceerd. Voor analyse en reflecties op de opbrengsten van de prijsvraag kan daarnaast geput worden uit de ingezonden visiedocumenten. De inzendingen van de tweede ronde en de analyses en reflecties op de opbrengsten van de prijsvraag worden met een breed publiek gedeeld. De uitschrijver is de inzenders daartoe geen vergoeding schuldig. Voor andere publicitaire doeleinde is toestemming van de betreffende inzenders vereist.

De uitschrijver heeft het voornemen tot:

- het onderhouden van de website www.eowijers.nl;
- het samenbrengen van de resultaten van de prijsvraag in een (online) publicatie;
- het aandacht geven aan de voortgang en opbrengsten van de prijsvraag op nader te bepalen manieren en momenten.

5.3 Vergoedingen

Eerste ronde

Voor het doen van een inzending in de eerste ronde van de prijsvraag wordt geen vergoeding beschikbaar gesteld.

Tweede ronde

De geselecteerde teams voor de twee ronde van de prijsvraag ontvangen na het doen van hun inzending in de tweede ronde, een tegemoetkoming in de kosten van 25.000,- euro (incl. BTW) per team, mits een geldige inzending is gedaan. Deze tegemoetkomingen worden beschikbaar gesteld door de mede-initiatiefnemers. Informatie over declaratie wordt tijdig door de mede-initiatiefnemer aan de hoofdverantwoordelijke inzender van elk van de teams verstrekt. Er is geen prijzengeld beschikbaar. Er is wel een eventuele vervolgoopdracht mogelijk, maar aan deze mogelijkheid kunnen geen rechten worden ontleend (zie 5.4).

5.4 Afsluiting en vervolg

Het bekendmaken van het resultaat van de prijsvraag per studieregio gebeurt op drie regionale slotbijeenkomsten in de studieregio's. De prijsvraag wordt afgesloten met een landelijke finalebijeenkomst waar alle uitgewerkte inzendingen uit de tweede ronde gepresenteerd worden en één inzending door de jury als overall beste inzending wordt uitgeroepen. De jury reflecteert op de inzendingen uit de tweede ronde als geheel en formuleert waar mogelijk aanbevelingen voor de betrokken partners. Hiermee is de 13^e Eo Wijersprijsvraag afgesloten.

De 13e editie van de Eo Wijersprijsvraag is ingericht als een meervoudig onderhandse procedure voor een publieke dienst. De uitschrijver (Eo Wijersstichting) heeft de prijsvraag met het mandaat van de mede-initiatiefnemers uitgevoerd. De Eo Wijersstichting treedt zelf niet op als

opdrachtgever voor eventuele vervolgoopdrachten en is ook niet verantwoordelijk voor overeenstemming of geschillen tussen opdrachtgever en winnaars.

De eerste ronde van de prijsvraag voorziet, via een onafhankelijke jurybeoordeling, in een zorgvuldig en transparant selectieproces. Dit leidt tot de keuze van maximaal drie ontwerpteams. De opdrachtgever van de betreffende publieke dienst verbindt zich tot een inspanningsverplichting om samen met de geselecteerde ontwerpteams te komen tot een definitieve ontwerpopdracht. Deze opdracht mag de drempelwaarde van €221.000 exclusief btw (geldig voor 2024-2025 voor leveringen en diensten van niet-centrale overheidsinstanties en prijsvragen¹) niet overschrijden. De opdrachtgever behoudt zich uitdrukkelijk het recht voor om géén opdracht te gunnen.

De eerste ronde van de prijsvraag geldt als selectieprocedure conform artikel 2.34 van de Aanbestedingswet 2012.² Ook afdeling 2.4.5 van de Aanbestedingswet 2012 is dan van toepassing.³ De tweede ronde geldt als uitwerking van de onderhandelingsprocedure.

5.5 Toepasselijk recht en rechtsbescherming

- Op deze prijsvraag is het Nederlands recht van toepassing.
- De deelnemers behouden het auteursrecht op hun inzending.
- Voorkomende geschillen die tussen uitschrijver, deelnemers en juryleden ontstaan naar aanleiding van deze prijsvraag worden beslecht door de Nederlandse rechter. Deelnemers moeten hiertoe binnen een termijn van 20 dagen gerekend vanaf de datum van bekendmaking van de uitslag van de prijsvraag hun kort geding aanhangig maken bij de rechtbank Den Haag.

5.6 Algemene voorwaarden

- De uitschrijver behoudt zich het recht voor te allen tijde de prijsvraag geheel of gedeeltelijk te staken. Indien de uitschrijver de prijsvraag tijdens de tweede ronde staakt, ontvangen geselecteerde teams een tegemoetkoming die in verhouding staat tot de verstreken tijdsperiode in de tweede ronde.
- Door inzending voor deze prijsvraag verklaren de deelnemers zich onvoorwaardelijk akkoord met het bepaalde in de beschikbaar gestelde prijsvraagdocumenten.
- Degenen die zich aanmelden voor deze prijsvraag verplichten zich geconstateerde onduidelijkheden, tegenstrijdigheden en onregelmatigheden in de verstrekte prijsvraagdocumenten zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk voor het verstrijken van de uiterste datum van inzending, te melden aan de contactpersoon van de uitschrijver via <https://eowijers.nl/prijsvraag-2025-2026/vragen/>. Doen diegenen dit niet, dan betekent dit dat zij in beginsel het recht verwerkt hebben om bezwaar te maken tegen de geconstateerde gebreken in deze documenten.
- De uitschrijver behoudt zich het recht voor om degenen die een inzending hebben gedaan in staat te stellen kleine gebreken in hun inzending te repareren binnen een termijn van twee werkdagen nadat de uitschrijver een daartoe strekkend verzoek gedaan heeft, mits de gelijkheid van de deelnemers niet geschonden wordt. Het betreft

¹ <https://europadecentraal.nl/nieuws/europese-drempelbedragen-voor-aanbesteden-2024-2025-gepubliceerd/>

² https://wetten.overheid.nl/BWBR0032203/2022-03-02#Deel2_Hoofdstuk2.2_Afdeling2.1_Paragraaf2.1.7_Artikel2.34

³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032203/2022-03-02>



nadrukkelijk een bevoegdheid, niet een verplichting van de uitschrijver. Inzenders kunnen dan ook geen rechten ontleen aan deze bepaling.

- Het is deelnemers, juryleden en andere partijen die bij de prijsvraag betrokken zijn niet toegestaan in de publiciteit te treden over het verloop en de uitslag van de prijsvraag, voordat de uitschrijver dit gedaan heeft. Bij twijfel of vragen hierover, nemen deelnemers voorafgaand aan eventuele publicaties contact op met de contactpersoon van de uitschrijver (zie 1.4).
- De uitschrijver zal in alle redelijkheid omgaan met situaties waarin het reglement niet voorziet.

Bijlage 1 Studieregio Drenthe-Overijssel

Titel: Ontspannen ontginningen op de grens van Drenthe en Overijssel

De overkoepelende opgave 13^e editie Eo Wijersprijsvraag

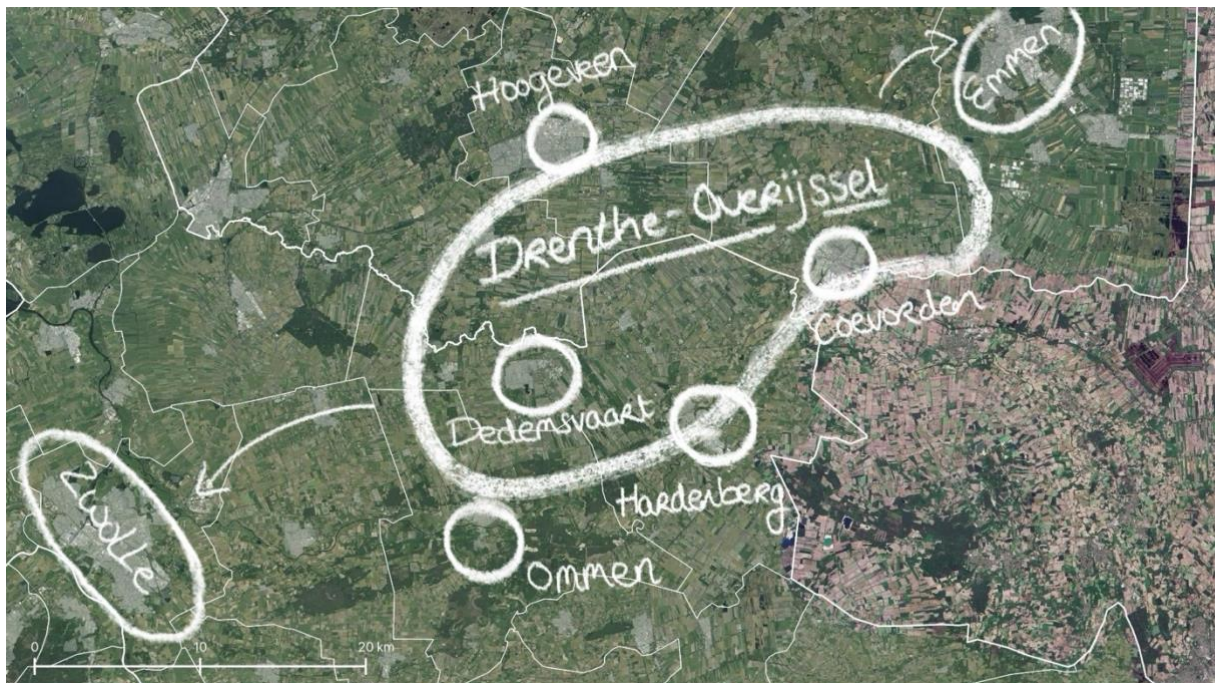
De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar regionale inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. Centraal staan drie aspecten van gezondheid: 1. Het voorkomen van gevaar en bedreigingen, 2. Het stimuleren van gezond gedrag en 3. Het bevorderen van ontplooiingskansen.

De deelnemers wordt gevraagd (zie onderdeel “2. Opgave” in dit reglement voor de uitgebreide omschrijving):

Ontwikkel, in dialoog met regionale stakeholders, een regionale visie gericht op het vergroten van de algemene volksgezondheid, het ‘bruto regionaal geluk’ en het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen een regio. De visie bestaat uit een samenhangend geheel van ruimtelijke ingrepen en oplossingen die significant bijdragen aan een gezonde en gelukkige regio. Het gaat om maatregelen die zowel negatieve effecten terugdringen als Positieve Gezondheid, brede welvaart, sociale cohesie en ontplooiingskansen stimuleren.

In aanvulling op de overkoepelende opgave heeft de regiocoalitie specifieke aandachtspunten voor de regionale opgave geformuleerd. Deze aandachtspunten zijn in deze bijlage opgenomen en dienen te worden meegenomen door de deelnemers aan de prijsvraag bij het doen van een inzending voor deze studieregio.

Regiobegrenzing



Het plangebied beslaat grofweg het gebied tussen Hoogeveen, Coevorden, Hardenberg en Ommen. Het gaat om de grootschalige hoogveenontginningen die aan de noordzijde worden begrensd door de Hoogeveense Vaart en aan de zuidkant door het Vechtdal. Aan de westkant loopt de grens tussen Hoogeveen en Ommen (omgeving Balkerweg) en aan de oostkant tussen



Nieuw-Amsterdam en Schoonebeek (omgeving Nieuw Amsterdamseweg). Ook Hoogeveen, Coevorden en Hardenberg zijn onderdeel van het plangebied.

Het gebied staat natuurlijk niet op zichzelf. Er is veel interactie met Zwolle en Emmen. Denk aan inwoners die in de stad werken en hier wonen, maar ook voor bepaalde (zorg)voorzieningen zijn zij aangewezen op deze grotere steden. Het is belangrijk om ook deze regionale relaties en verbindingen mee te nemen.

Regionale ontwerpvraag

Op de grens van Drenthe en Overijssel liggen de grootschalige hoogveenontginningen. De onbegaanbare en uitgestrekte hoogveenmoerassen tussen Hoogeveen, Coevorden, Hardenberg en Ommen werden vanaf de zeventiende eeuw in hoog tempo systematisch afgegraven en ontgonnen voor de commerciële turfwinning. Hierdoor werd deze regio bewoonbaar. Arbeid was zwaar, laag betaald en tijdelijk. Onderwijs, medische zorg en sociale mobiliteit waren in deze periode minimaal aanwezig.

Deze omstandigheden hebben zich generaties lang vertaald in sociaaleconomische achterstanden, die nog altijd zichtbaar zijn in de gezondheid van de bevolking. Daarnaast wordt de gezondheidsachterstand versterkt door de ruimtelijke inrichting van het gebied. Door de uitgestrektheid en beperkte beschikbaarheid van voorzieningen (zoals huisartsen, wijkverpleegkundigen en sportfaciliteiten) is er sprake van ‘zorgarmoede’: de afstand tot hulp is letterlijk groter. Mobiliteit is een extra drempel; wie geen auto heeft, is afhankelijk van beperkt openbaar vervoer. Dit bemoeilijkt de toegang tot zorg, werk en sociale netwerken.

Tegelijkertijd zijn er ook veerkrachtige elementen in de regio. In veel dorpen leeft nog het noaberschap: burenhulp en informele zorg dragen bij aan de sociale samenhang en ondersteunen ouderen. Mensen zijn argwanend richting de overheid, vanwege eerdere teleurstellingen. Oplossingen worden daarom vooral in het informele netwerk gezocht. Door individualisering, vergrijzing en de uitstroom van jongeren staat dit alles onder druk. Daarmee verdwijnt ook een deel van het informele vangnet dat gezondheid en welzijn ondersteunt.

In deze regio zie je hoe gezondheid onlosmakelijk verbonden is met plaats en geschiedenis. De structurele erfenis van het veen – zoals sociaaleconomische achterstanden, beperkte toegang tot voorzieningen en hardnekkige gezondheidsverschillen – werkt nog altijd door in het dagelijks leven van mensen. Dit laat zien dat gezondheid geen individuele verantwoordelijkheid is, maar een collectieve opgave. De klassieke benadering van gezondheid, die vooral inzet op individuele leefstijlkeuzes, schiet hier tekort. Gezondheid wordt in hoge mate bepaald door de omstandigheden waarin mensen geboren worden, leven en werken. Zolang we deze bredere context negeren, blijven gezondheidsverschillen bestaan of zelfs toenemen. Daarom is een fundamentele omslag nodig: van zorg naar gezondheid en veerkracht. Alleen zo kunnen we structureel werken aan een gezondere samenleving.

Deze context vraagt om een ruimtelijke visie die niet alleen historische erfenis erkent, maar ook actief bijdraagt aan een gezondere en veerkrachtigere regio.

Hoe kan de ruimtelijke inrichting van de Drents-Overijsselse hoogveenontginningen bijdragen aan het structureel verkleinen van gezondheidsachterstanden én aan het versterken van trots en verbondenheid onder inwoners? Ontwikkel een ruimtelijke visie voor

een aantrekkelijke regio waarin gezondheid, veerkracht en sociale samenhang centraal staan.

Welke concrete en haalbare stappen kunnen we nú al zetten richting een gezonde en toekomstbestendige regio? En wat vraagt dit van betrokken partijen op het gebied van bijvoorbeeld samenwerking, governance en financiering?

Regio-specifieke opgaven

Gezond zijn in een veranderende samenleving

De Drents Overijsselse hoogveenontginningen kenmerken zich door een bevolkingssamenstelling die afwijkt van het landelijk gemiddelde. De regio kent:

- een relatief hoge vergrijzing en ontgroening
- een relatief laag opleidingsniveau
- hogere werkloosheidscijfers onder jongeren en laagopgeleiden
- minder instroom van jonge huishoudens dan in stedelijke regio's.

Deze demografische ontwikkelingen gaan gepaard met grote gezondheidsverschillen: inwoners leven gemiddeld korter in goede gezondheid en mensen kampen vaker met chronische aandoeningen en mentale klachten. Deze gezondheidsachterstanden zijn deels het gevolg van sociaaleconomische omstandigheden die zich over generaties hebben opgebouwd.

In kwetsbare buurten stapelen gezondheidsrisico's zich op, mede door meer luchtverontreiniging en lawaai, weinig groen, ongezonde voeding en beperkte mogelijkheden voor beweging. Bewoners ervaren hier vaker minder regie over hun leven, onder andere door financiële beperkingen. Zorgarmoede – de beperkte beschikbaarheid van zorg in combinatie met beperkte mobiliteit – versterkt deze ongelijkheid. Het maakt dus uit waar je wieg staat.

Dit vraagt om een brede benadering van gezondheid, waarin ook zingeving, verbondenheid en mentale veerkracht een plek hebben. Hoe kunnen we de toegang tot zorg en gezondheid verbeteren, wetende dat de bevolkingssamenstelling verandert? En hoe doorbreken we het patroon van intergenerationele achterstanden en geven we de inwoners meer regie over hun eigen leven?

Van zorg naar gezondheid

In een regio waar de zorgvraag toeneemt en het aantal zorgprofessionals daalt, is het nodig om de omslag te maken van zorg naar gezondheid en veerkracht. Niet langer curatief denken, maar preventief handelen. Niet alleen inzetten op zorginstellingen, maar investeren in een gezonde, uitnodigende leefomgeving waarin mensen langer zelfstandig, sociaal verbonden en fysiek actief kunnen blijven.

De geschiedenis laat zien dat ruimtelijke ingrepen een enorme impact kunnen hebben op de volksgezondheid. Een krachtig voorbeeld is de aanleg van riolering in Londen in de 19e eeuw. Deze ingreep, bedoeld om cholera en stankoverlast te bestrijden, bleek een keerpunt in de volksgezondheid. Ook nu liggen veel oplossingen voor gezondheidsproblemen buiten het medische domein, namelijk in de manier waarop we onze dorpen, wijken en landschappen inrichten.

Hoe kunnen ruimtelijke ingrepen bijdragen aan meer gezondheid en veerkracht en daarmee de druk op de zorg verlichten? Hoe benutten we daarbij de kwaliteiten van het karakteristieke landschap, de dorpsstructuren en de geschiedenis van het gebied?

Veerkrachtig en aantrekkelijk landschap

De eeuwenlange turfwinning van het Drents-Overijsselse hoogveen heeft geleid tot een open en rationeel landschap met lange strakke lijnen. Hier wordt nu volop geboerd. Rondom de regio ligt een aantal Natura2000 gebieden en het Natuurnetwerk Nederland probeert deze natuurgebieden te verbinden, maar dat lukt niet overal. Daarom is het belangrijk om ook in te zetten op de Basiskwaliteit Natuur (zie ook de reader), zodat algemene soorten algemeen kunnen blijven.

Dit biedt volop kansen voor de Drents-Overijsselse ontginningen, want dit rationele landschap is geen 'gemakkelijk' landschap. Door in te zetten op de verweving van natuur en landbouw (natuurinclusieve landbouw of landbouwinclusieve natuur) wordt niet alleen gewerkt aan een schone lucht, schone bodem en schoon water, maar ook aan een veerkrachtige natuur en een aantrekkelijk landschap met volop kansen voor boeren en andere ondernemers. Hoe kunnen landbouw, natuur en landschap in de Drents-Overijsselse ontginningen gezamenlijk bijdragen aan een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving waarin economische vitaliteit en het verbeteren van de biodiversiteit hand in hand gaan?

Toekomstbestendige economie als fundament voor brede welvaart

De economische ontwikkeling van de Drents Overijsselse ontginningen is achtergebleven bij de ontwikkeling van Nederland als geheel, waardoor er nu bijvoorbeeld gemiddeld minder banen zijn in verhouding tot het aantal inwoners. Op dit moment wordt er vooral gewerkt in de handel, zorg en industrie, maar ook bouw, landbouw en vrijetijdseconomie zijn belangrijke sectoren. ICT, logistiek en zakelijke dienstverlening zijn ondervertegenwoordigd, terwijl deze sectoren landelijk sterk gegroeid zijn. Dit is een van de oorzaken van een lagere arbeidsproductiviteit.

Het hebben van een baan draagt bij aan de welvaart en het welzijn van mensen en daarom werkt de RegioDeal aan het versterken van de economische structuur. Er wordt ingezet op een veerkrachtige en toekomstbestendige economie die gericht is op digitalisering (smart), duurzaamheid (circulair) en sterke ketens en clusters. Daarnaast wordt innovatie in met name de maakindustrie, groene chemie, vrijetijdseconomie en zorg economie gestimuleerd. Hoe kan het werken aan een gezonde en veerkrachtige leefomgeving bijdragen aan het versterken van de economische structuur van de Drents Overijsselse ontginningen? En ook omgekeerd, hoe kunnen we de economische structuur versterken op een manier die bijdraagt aan het verkleinen van gezondheidsachterstanden? Wat kunnen digitalisering, duurzaamheid en innovatie daarin betekenen?

Nabijheid op meerdere schaalniveaus

In een regio met grote afstanden en een lage bevolkingsdichtheid is nabijheid essentieel. Iedereen moet kunnen meedoen – ongeacht leeftijd, geslacht, inkomen of beperking. Dit betekent ook dat we inzetten op nabijheid in plaats van mobiliteit en daarom werken we aan robuuste netwerken op (inter)nationale, regionale en lokale schaal. De mobiliteitstransitie vraagt een andere blik, namelijk: minder, schoner en anders. Dit betekent o.a. slimme locatiekeuzes maken en maximaal inzetten op het STOMP principe (stappen, trappen, openbaar vervoer, mobiliteitsdiensten en personenauto als voorkeursvolgorde). De Nedersaksenlijn zorgt voor een betere bereikbaarheid van voorzieningen (zorg en onderwijs) en draagt bij aan een

betere match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De verbetering van de OV-bereikbaarheid vormt een vliegwiel voor sociaaleconomische ontwikkelingen zoals onderwijs, arbeidsmarkt, wonen en toerisme.

Hoe zorgen we voor nabijheid in een dunbevolkte regio, zodat voorzieningen, kansen en mensen dichterbij elkaar komen? Welke strategieën dragen bij aan robuuste netwerken op verschillende schaalniveaus én aan de mobiliteitstransitie? En wat is dan de betekenis van bijvoorbeeld het STOMP-principe in dit grotere geheel?

Verwachting richting ontwerpteams

Wij vragen van de ontwerpteams het volgende:

- Werk vanuit het gezondheidsperspectief aan een ontwerp voor de fysieke leefomgeving van deze regio.
- Betrek de verschillende dimensies van *positieve gezondheid* in het ontwerp en de ontwikkelstrategie (zie ook reader).
- Vertaal abstracte begrippen als gezondheid en veerkracht naar inspirerende, tastbare en herkenbare beelden en ruimtelijke oplossingen.
- Verbind gezondheid met andere maatschappelijke opgaven: laat zien hoe een gezonde leefomgeving ook bijdraagt aan bijvoorbeeld klimaatadaptatie, energietransitie, biodiversiteit en landbouwtransitie.
- Eer het verleden, bouw aan de toekomst. Ga daarbij uit van het gebiedseigene (o.a. hóe doen mensen dingen, hoe zijn van oudsher de verhoudingen) en sluit aan bij de geschiedenis, het landschap en de identiteit van de regio. Maar wees ook niet bang om nieuwe lagen en betekenissen toe te voegen.
- We zoeken ontwerpen die aanzetten tot actie, zodat we de resultaten kunnen gebruiken als inspiratie voor beleid, investeringen en samenwerkingen in de regio.
- In de tweede ronde vragen we een uitvoerbare visie binnen de context van deze regio, met oog voor haalbaarheid, fasering en samenwerking.

Coalitiebeschrijving & partners

De **provincies Drenthe en Overijssel** zijn de primaire opdrachtgevers. Zij werken nauw samen met:

- **GGD Drenthe en GGD IJsselland:** leveren kennis over gezondheidsaspecten en -verschillen, leggen verbanden tussen fysieke en sociale problematiek en hebben een sterk gezondheidsnetwerk.
- **Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe:** goed verankerd in het gebied, weten wat er speelt en kennen de lokale partijen goed. Zij zijn de ogen en oren in het veld en belangrijk bij het werken aan draagvlak en later hopelijk ook aan de uitvoering van de uitkomsten van de prijsvraag.
- **Gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Coevorden en Hardenberg:** leveren gebiedskennis en zijn bekend met de verschillende gezondheidsaspecten in hun eigen gemeente. Goed verankerd in het gebied en belangrijk om de uitkomsten een vervolg te geven.

[Download hier de regio reader met achtergrondinformatie over Drenthe-Overijssel](#)

Bijlage 2 Studieregio Foodvalley

Titel: Ademruimte voor de Foodvalley

De overkoepelende opgave 13^e editie Eo Wijersprijsvraag

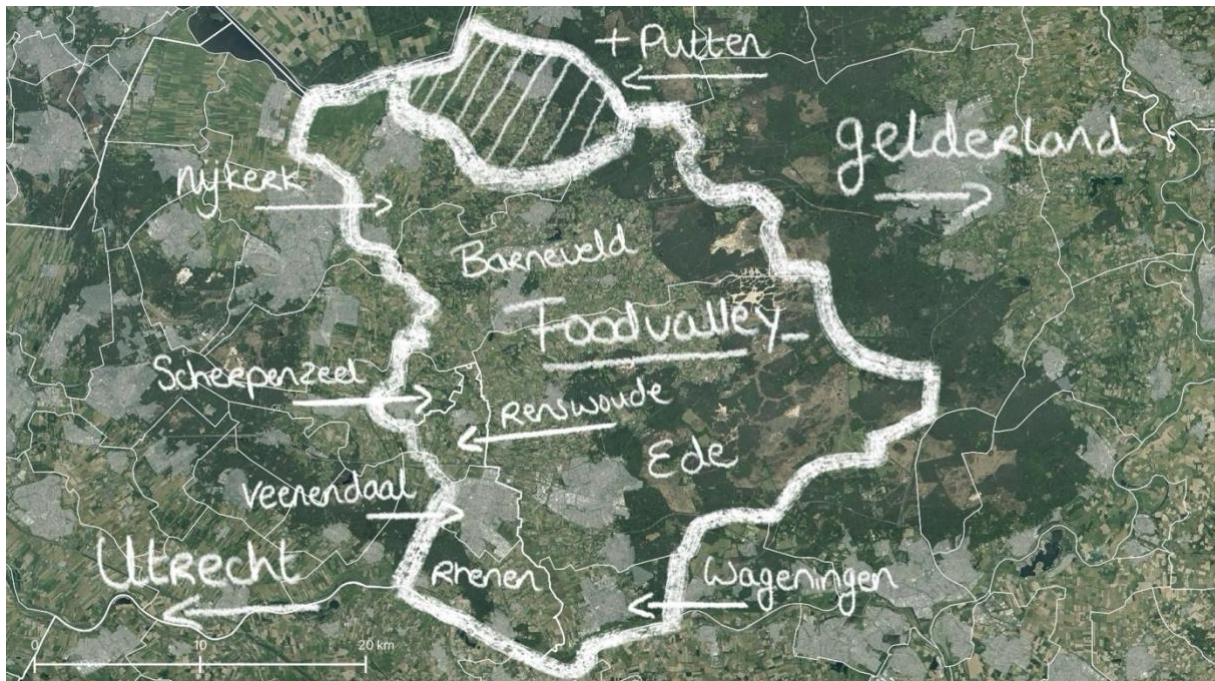
De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar regionale inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. Centraal staan drie aspecten van gezondheid: 1. Het voorkomen van gevaar en bedreigingen, 2. Het stimuleren van gezond gedrag en 3. Het bevorderen van ontplooiingskansen.

De deelnemers wordt gevraagd (zie onderdeel “2. Opgave” in dit reglement voor de uitgebreide omschrijving):

Ontwikkel, in dialoog met regionale stakeholders, een regionale visie gericht op het vergroten van de algemene volksgezondheid, het ‘bruto regionaal geluk’ en het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen een regio. De visie bestaat uit een samenhangend geheel van ruimtelijke ingrepen en oplossingen die significant bijdragen aan een gezonde en gelukkige regio. Het gaat om maatregelen die zowel negatieve effecten terugdringen als Positieve Gezondheid, brede welvaart, sociale cohesie en ontplooiingskansen stimuleren.

In aanvulling op de overkoepelende opgave heeft de regiocoalitie specifieke aandachtspunten voor de regionale opgave geformuleerd. Deze aandachtspunten zijn in deze bijlage opgenomen en dienen te worden meegenomen door de deelnemers aan de prijsvraag bij het doen van een inzending voor deze studieregio.

Regiobegrenzing



Regio Foodvalley is een gebied van contrasten en kansen. Regio Foodvalley ligt tussen de Nederrijn en het Nijkerkernauw, ingeklemd tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. Acht gemeenten werken hier samen – Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen – voor deze prijsvraag aangevuld met Putten.



De regio, in een bijzondere vallei, ligt tussen twee heuvelruggen. Uniek in Nederland. Aan de horizon rijzen de heuvels op, terwijl in de Vallei, van de Nederrijn tot aan het Nijkerkernauw, een veelal kleinschalig landschap ligt. Met dorpen, steden, en bijzondere landgoederen en met beken die van hoog naar laag slingeren door het landschap. Het landschap is uniek: een vallei met hoog en laag, vruchtbare bodems, dorpen, steden en bijzondere landgoederen. Dit landschap geeft ons identiteit.

Dit landschap is meer dan de functies die je aan de oppervlakte ziet: het is onze ademruimte. Ademruimte staat voor schone lucht, rust en groen, maar ook voor verbondenheid, gezondheid en een plek om te leven, werken en ontspannen. De regio is groot geworden door landbouw, ondernemerschap en samenwerking. Maar deze kwaliteiten staan onder druk door de intensieve landbouw, afnemende natuur- en waterkwaliteit en toenemende verstedelijking.

De centrale vraag: hoe behouden en vernieuwen we onze ademruimte – fysiek, sociaal én mentaal – terwijl we bouwen aan een gezonde en veerkrachtige toekomst voor onze regio?

Regionale ontwerp vraag

De vraag is hoe we een regio ontwikkelen die gezond, veerkrachtig en gelukkig is, en tegelijk de unieke identiteit van Regio Foodvalley versterkt. En hoe vinden we een betere balans tussen de (nieuwe) ruimtelijke opgave en bestaand gebruik? Waar kan ruimte ontstaan voor natuur en water? Hoe houden we het landelijk gebied sterk, leefbaar en toekomstbestendig, ingegeven vanuit onze identiteit?

De ruimtelijke opgave is groot in het landelijk en stedelijk gebied: 45.000 nieuwe woningen, nieuwe werkgebieden, een duurzaam energiesysteem, mobiliteit die meegroeit, én 2.000 hectare uitloopgebied om recreatiedruk te spreiden. Tegelijkertijd moeten landbouw, natuur en water in balans komen. Dit vraagt om systeemontwerpen die uitgaan van de kracht van het landschap zelf. Ontwikkeling moet gebaseerd zijn op de kenmerken van het natuurlijke systeem, om de regio ook in de toekomst ademruimte te geven. Dat brengt ons bij de volgende ontwerp vraag:

“Hoe kan Regio Foodvalley zich gezond en gelukkig ontwikkelen, met respect voor de bestaande identiteit en op basis van een veerkrachtig bodem- en watersysteem?”

We vragen ontwerp teams om met beelden, verhalen en ontwerpend onderzoek te laten zien hoe identiteit, landbouw, natuur en verstedelijking in samenhang kunnen bijdragen aan een toekomstbestendige regio waar gezondheid en welzijn voorop staan. De opgave is vooral kwalitatief van aard: kom met een visie voor een nieuwe ruimtelijke logica die richting geeft aan de keuzes van morgen. Laat ook zien hoe we daar vandaag al mee om kunnen gaan – welke stappen nu al gezet kunnen worden om het vergezicht dichterbij te brengen.

“Zie je het voor je, Foodvalley 2.0? Een ademend en groen landschap van Heuvelrug tot Veluwe en van Nederrijn tot Nijkerkernauw. Waarin mensen en dieren gezond leven en gelukkig zijn. Regionaal verbonden, lokaal uitgewerkt en gebaseerd op natuurlijke systeemkenmerken. En waarin de drie hoofdopgaven in samenhang worden verkend: de schaalsprong in verstedelijking, natuurherstel en een robuust watersysteem en transitie van de landbouw. Met als resultaat een verkwikkend vergezicht dat ogen opent, perspectieven laat zien en inspireert. En daarmee de regio verder brengt. Wie draagt met ontwerpend onderzoek, verhalen en beelden bij aan dit vergezicht?”

Regio-specifieke opgaven

Uitdagingen van Regio Foodvalley

Regio Foodvalley is een proeftuin waar de grote vraagstukken van stedelijk én landelijk Nederland samenkomen. De ontwerp vraag schetst het vergezicht: een gezonde, gelukkige en veerkrachtige regio met een gezond bodem- en watersysteem als fundament. Hoe kiezen we voor een ruimtelijke logica waarin gezondheid en geluk de basis vormen? Om daar te komen, moet Regio Foodvalley een aantal grote uitdagingen aangaan. Deze uitdagingen zijn nauw met elkaar verweven. Ze raken aan onze identiteit en landbouw, aan het herstel van bodem en water, aan de groei van stad en dorp en aan de ruimtelijke keuzes die we moeten maken in een landschap waar elke m² meter meerdere claims kent. Juist in de samenhang tussen deze opgaven ligt de sleutel voor vernieuwing.

In dit hoofdstuk benoemen we de vier belangrijkste uitdagingen. Ze vormen de thema's waarop we de ontwerpteam uitdagen om te verbeelden, te onderzoeken en richting te geven aan een toekomstbestendige ruimtelijke logica voor de regio.

Uitdaging 1: Een gezonde leefomgeving creëren, met oog voor identiteit en economisch perspectief

De landbouw vormt de ruggengraat van Regio Foodvalley. Melkvee, kalveren, pluimvee, geiten en akkerbouw hebben ons landschap en onze economie gemaakt tot wat ze zijn. Boeren zijn hier producenten van voedsel, maar ook beheerders van het landschap, dragers van traditie en deel van een hechte gemeenschap. Hun ondernemerschap en innovatiekracht hebben de regio groot gemaakt, en daar zijn we trots op. Maar diezelfde kracht staat onder druk. Nergens in Nederland is de veedichtheid zo hoog als hier. De uitstoot van stikstof en fijnstof legt een zware last op de gezondheid van inwoners en de natuur op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Daarnaast staan vrijwel alle agrarische bedrijven aangemerkt als piekbelaster, wat leidt tot grote onzekerheid over hun toekomst. Dat raakt niet alleen de bedrijven, maar ook de sociale samenhang op en rond het erf. De mentale druk bij boeren en hun gezinnen is groot.

De uitdaging is om de kennis, kracht en trots van de landbouwsector te behouden en tegelijk een gezonde leefomgeving te creëren. Hoe kan de landbouw deel worden van een nieuwe beweging waarin gezondheid en geluk het fundament zijn? Hoe kan ondernemerschap worden ingezet voor innovatie in natuurbeheer, korte ketens en duurzame voedselproductie? En hoe behouden we de identiteit van het gebied – van bewoners én boeren – in een tijd van grote verandering?

Uitdaging 2: Een toekomstbestendig bodem- en watersysteem voor een gezonde Regio

Het natuurlijke systeem van de Gelderse Vallei staat onder zware druk. De waardevolle natuur op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug verschaalt. Beken, ooit de groenblauwe aders van het landschap, zijn op veel plekken rechtgetrokken of verdwenen. Schaalvergroting in de landbouw heeft geleid tot een minder leesbaar landschap waarin kenmerkende landschapselementen zijn verdwenen. Tegelijkertijd kampen we met verdroging, wateroverlast en een achteruitlopende biodiversiteit. De waterkwaliteitsdoelen worden niet gehaald, en de basiskwaliteit natuur blijft achter. De stikstofopgave versterkt de druk. We hebben te veel gevraagd van ons landschap en zijn losgeraakt van de veerkracht van het natuurlijke systeem.

De uitdaging is om het bodem- en watersysteem opnieuw in balans te brengen met het gebruik. Herstel van het hydrologisch systeem is noodzakelijk om natuurdoelen te halen en de basis te leggen voor een gezonde leefomgeving. Hoe kan een toekomstbestendig bodem- en

watersysteem weer het fundament worden voor de regio? Welke kansen zijn er om nu, straks en later een sterk en gezond landschap te creëren, waarin natuur, water en biodiversiteit weer ademruimte krijgen? En waar bewoners weer fysiek en mentaal kunnen opladen?

Uitdaging 3: Met groei betere condities voor gezondheid en geluk creëren

De regio groeit de komende decennia fors: er komen 45.000 woningen bij, met tienduizenden nieuwe inwoners. Die groei vraagt ook ruimte om te wonen, werken en ontspannen, en om bijbehorende voorzieningen en energie. Maar de groene longen van onze regio – de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug – staan nu al onder grote druk. Recreatie, verkeer en achteruitgang van natuur laten zien dat de grenzen zijn bereikt.

Groei zonder groen leidt tot verlies van leefkwaliteit. Daarom is de uitdaging om de woningbouwopgave te koppelen aan investeringen in groen en gezondheid. Hoe zorgen we dat inwoners dichtbij huis toegang houden tot ademruimte? Hoe kan de schaa sprong in verstedelijking samengaan met nieuwe uitloopgebieden die niet alleen druk wegnemen van de nationale natuurgebieden, maar ook bijdragen aan het versterken van biodiversiteit en klimaatbestendigheid?

Hoe bouwen we niet alleen huizen, maar ook geluk? De uitdaging is om gezondheid, ontmoeting, beweging en rust onlosmakelijk te verbinden aan de groei van de regio.

Uitdaging 4: Nieuwe ruimtelijke logica met gezondheid en geluk als basis

Elke hectare in Regio Foodvalley wordt geclaimd. We moeten energieneutraal worden. We willen landbouw en natuur in balans brengen. Er moeten woningen bij, met duurzame infrastructuur en voorzieningen. En ondertussen moet de economie blijven draaien en ook nog toekomstbestendig worden.

Een hectare kan maar één keer gebruikt worden. De uitdaging is het maken van échte keuzes, want dat gebeurt vaak niet, en daarbij gebruik te maken van slimme combinaties, waarbij functies elkaar versterken in plaats van verdringen. Te vaak zijn gezondheid en geluk nu nog sluitposten in besluitvorming, terwijl ze het vertrekpunt zouden moeten zijn.

Hoe kiezen we voor een ruimtelijke logica waarin gezondheid en geluk de basis vormen? Welke functiecombinaties zijn kansrijk, welke keuzes zijn urgent, en wat moet worden losgelaten? En wat gebeurt er als we geen keus maken, hier zit de echte pijn, het niet maken van keuzen. Wat zijn de pijnlijke waarheden waar we afscheid van moeten nemen. En hoe maken we die keuzes samen, over (bestuurlijke) grenzen heen?

Verwachting richting ontwerpteams

Tot nu toe begonnen ruimtelijke keuzes vaak bij beleid en cijfers. Gezondheid en geluk kwamen pas later, of niet, in beeld. Wij willen dit omdraaien. We vragen ontwerpteams om te beginnen bij gezondheid en geluk. Waarbij het bodem- en watersysteem het fysieke fundament is voor de integrale systeemoplossingen voor landbouw, natuur en verstedelijking. Laat zien hoe de grote opgaven niet naast elkaar, maar mét elkaar kunnen worden aangepakt. Hoe kan dit gebied, waar zoveel krachten samenkomen, uitgroeien tot een voorbeeldregio waar mens en landschap elkaar versterken?

Daarbij is het essentieel dat de ontwerpen gebaseerd zijn op de kenmerken van het natuurlijke systeem, met een toekomstbestendig bodem- en watersysteem als fundament. Dat vormt de basis voor een landschap met ademruimte voor inwoners, planten en dieren. We dagen

ontwerpteamsvan bovendien uit om dit te verbreden: welke andere factoren bepalen de gezondheid en het geluk van onze regio in de toekomst?

Vanuit dat vertrekpunt vragen we om ontwerpen die laten zien hoe de beleidsopgaven – verstedelijking, landbouw, natuur, water en gezondheid – in samenhang kunnen worden uitgewerkt.

Regio Foodvalley is een regio vol identiteiten, vol kansen en vol tegenstellingen. Hier komen de grootste opgaven van stedelijk én landelijk Nederland samen. Dat maakt ons tot een unieke proeftuin voor jullie, de ontwerpers, om met jullie ontwerpkracht richting te geven aan een wenkend perspectief dat onze regio de ademruimte geeft waar we zo naar snakken.

Context en positionering t.o.v. bestaand beleid en programma's

Voor de regio zijn al de nodige beleidsdocumenten gemaakt. Slechts sommige hebben een ruimtelijke vertaling, maar nog nooit is in samenhang een ruimtelijke vertaling gemaakt voor de gehele regio voor de opgaven uit het stedelijk en het landelijk gebied. Bekijk de reader voor alle documenten, beleidsstukken en informatie die in Regio Foodvalley beschikbaar zijn.

Coalitiebeschrijving en partners

De regio Foodvalley is een Gemeenschappelijke Regeling van acht samenwerkende gemeentes. Voor het thema landelijk gebied, en deze prijsvraag, werkt gemeente Putten hierin mee. Deze gemeentes inclusief provincie Utrecht en Gelderland en waterschap Vallei en Veluwe komen op verschillende formele en informele bestuurlijke momenten bij elkaar. Dit vormt de basis voor de regio.

Primaire opdrachtgever voor deze prijsvraag is Regio Foodvalley. Die in deze prijsvraag nauw samenwerken met de 9 gemeenten, Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland en Utrecht.

Daarnaast kent de regio verschillende coalities op basis van de drie O's (Overheid, ondernemers en onderwijs). Denk hierbij aan het landbouwnetwerk ([link](#)) en de Economic Board ([link](#)). Kortom, een verscheidenheid aan betrokken partners die mee kunnen en willen denken vanuit een Triple Helix verband die de gestapelde opgaven van de regio goed kent.

We zien uit naar inspirerende en voedende inzendingen die verkwikkende vergezichten schetsen voor deze bijzondere regio!

[Download hier de regio reader met achtergrondinformatie over Foodvalley.](#)

Bijlage 3 Studieregio MooiMaasvallei

Titel: Bloeizone MooiMaasvallei 2050

De overkoepelende opgave 13^e editie Eo Wijersprijsvraag

De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar regionale inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. Centraal staan drie aspecten van gezondheid: 1. Het voorkomen van gevaar en bedreigingen, 2. Het stimuleren van gezond gedrag en 3. Het bevorderen van ontplooiingskansen.

De deelnemers wordt gevraagd (zie onderdeel “2. Opgave” in dit reglement voor de uitgebreide omschrijving):

Ontwikkel, in dialoog met regionale stakeholders, een regionale visie gericht op het vergroten van de algemene volksgezondheid, het ‘bruto regionaal geluk’ en het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen een regio. De visie bestaat uit een samenhangend geheel van ruimtelijke ingrepen en oplossingen die significant bijdragen aan een gezonde en gelukkige regio. Het gaat om maatregelen die zowel negatieve effecten terugdringen als Positieve Gezondheid, brede welvaart, sociale cohesie en ontplooiingskansen stimuleren.

In aanvulling op de overkoepelende opgave heeft de regiocoalitie specifieke aandachtspunten voor de regionale opgave geformuleerd. Deze aandachtspunten zijn in deze bijlage opgenomen en dienen te worden meegenomen door de deelnemers aan de prijsvraag bij het doen van een inzending voor deze studieregio.

Regiobegrenzing



Mooi Maasvallei ligt in Limburg en Noord-Brabant, in de gemeenten Land van Cuijk, Bergen en Gennep. Dwars door het gebied stroomt de Maas, op het eerste gezicht een harde grens tussen Brabant in het westen en Limburg in het oosten. Bruggen en pontjes vormen de verbinding, maar de rivier zelf is hier en daar visueel verdwenen achter dijken.



Aan beide oevers strekt zich een landschap uit dat grotendeels door landbouw wordt bepaald. Aan de westzijde zijn de unieke Maasheggen bewaard gebleven in het UNESCO-biosfeergebied, aan de oostzijde schitteren de Maasduinen als natuurgebied in een lange noord-zuidketen. Oude en nieuwere woonkernen zijn uitgegroeid tot dorpen en liggen verspreid over het landschap.

De Maasvallei is een landschap dat zijn karakter te danken heeft aan geografische krachten, van rivierdynamiek en -tijdens droge interglaciale perioden, de invloed van wind, die leidde tot rivierduinen. Terwijl het land in de loop der tijd omhoogkwam, groef de Maas zich steeds dieper in en liet terrassen en laagtes achter, terwijl de wind rivierduinen opwierp en in het westen de Peel ontstond.

Op dit geologische fundament ontstonden nederzettingen, die landbouw bedreven. Dorpen vestigden zich aanvankelijk op de hogere randen van terrassen en later op de hoge rivierduinen, veilig tegen overstromingen maar dichtbij de door de rivier opgeslibde vruchtbare gronden. Door de eeuwen heen leerden bewoners samen te leven met de dynamiek van de rivier, en ontstonden cultuurlandschappen waarin natuur en landbouw elkaar omarmden.

Fragmenten van die landschappen zijn nog altijd zichtbaar en herkenbaar: de Maas zelf, ooit een wilde regenwaterrivier, later ingeperkt door stuwen en dijken; de Maasheggen, een levend erfgoed van gevlochten heggen; de paraboolduinen en vennen van de Maasduinen; de Peelhorst, pas relatief recent ontgonnen, de Peelzoom met haar beekdalen, velden en kampen rond nederzettingen en de natte Raamvallei. Elk van deze onderdelen vertelt een eigen verhaal, maar samen vormen zij het gezicht van de Maasvallei.

Regionale ontwerpvrage

“Help Mooi Maasvallei een Bloeizone te worden in 2050.”

De regio Mooi Maasvallei kampt meer dan de rest van Nederland met een dreigend zorginfarct: meer ouderen, minder werkenden, stijgende zorgvraag en een tekort aan personeel. Op korte termijn is dat al onhoudbaar.

Gelukkig werkt de regio hard aan een zorgtransformatie (ondersteund met gelden van het Integraal Zorg Akkoord “IZA”, zie verderop), die inzet op ziektepreventie, gezondheid, geluk en welzijn. Onze droom is om in 2050 een ware Blue Zone⁴, ofwel Bloeizone te zijn: een plek waar mensen opvallend gezond en gelukkig oud worden. In Blue Zones bewegen en eten mensen gezond, ervaren ze weinig stress, hebben ze sterke sociale netwerken, een doel in het leven en voelen ze zich verbonden met hun voedsel, leefomgeving en natuur.

Wij vragen de ontwerpteams om deze droom te helpen verwezenlijken.:

In 2050 is de Maasvallei tot bloei gekomen als een regio waar gezondheid, geluk en veerkracht vanzelfsprekend zijn. Mensen worden vitaal oud, de zorg is minder belast en gemeenschappen staan sterker. Domeinen als zorg, welzijn, landbouw, natuur, onderwijs en economie werken samen aan één gedeelde toekomst.

Het landschap vormt de basis van dit leven. Rivierarmen, oeverwallen, broekbossen en kwelmoerassen zijn hersteld en geven de vallei haar oorspronkelijke kracht en identiteit terug.

⁴ https://nl.wikipedia.org/wiki/Blauwe_zones

Vrijstromende beken slingeren door het landschap en zorgen niet alleen voor biodiversiteit en waterveiligheid, maar ook voor plekken van ontspanning en ontmoeting.

De landbouw is in balans met bodem en water, werkt vooral met gesloten kringlopen en produceert grotendeels voor de lokale en regionale markt. Sommige ondernemers zoeken daarnaast actief de verbinding met de samenleving, bijvoorbeeld via de markt, horeca, zorg, kinderopvang of initiatieven als voedselbossen en de circulaire economie. Zo wordt landbouw niet alleen een productieve, maar ook een sociale en landschappelijke drager van de regio.

De openbare ruimte en dorpen zijn verweven met hun omgeving. Wandel- en fietsroutes nodigen bewoners uit om eropuit te trekken, elkaar te ontmoeten en te bewegen. Het landschap maakt gezonde keuzes vanzelfsprekend. Bewegen gaat moeiteloos, gezonde voeding is dichtbij en ontmoeting ontstaat op loopafstand.

Het zorgsysteem is in balans met dit landschap. Gezondheidsbevordering, preventie en leefstijl zijn ingebed in de leefomgeving, waardoor de vraag naar intensieve zorg is afgenomen. Samenredzaamheid is de norm, bewoners ondersteunen elkaar, vaak via initiatieven die verbonden zijn met het landschap – van gezamenlijke moestuinen tot ontmoetingsplekken in de natuur. Zorgprofessionals hebben daardoor meer ruimte voor wie hen echt nodig heeft.

Het resultaat is een omgeving die niet alleen mooi oogt, maar ook functioneert als motor voor vitaliteit. Mensen voelen zich trots en verbonden met hun omgeving, met elkaar en met het voedsel dat uit hun eigen landschap komt. Mooi Maasvallei is in 2050 een echte Bloeizone: een plek waar mens en natuur elkaar versterken en waar de gedachten van Positieve Gezondheid en One Health dagelijks voelbaar zijn.

Regio-specifieke opgaven

Positieve Gezondheid en het MooiMaasvallei-project Integraal Zorg Akkoord (IZA)

In 2013 werd in de regio MooiMaasvallei gestart met het toepassen van Positieve Gezondheid in de praktijk. Grondlegger Machteld Huber was nauw betrokken bij de implementatie en doorontwikkeling in de regio, die in Nederland als wieg voor het concept fungeerde. Tien jaar later is Positieve Gezondheid breed verankerd in beleid en projecten van gemeenten, zorgaanbieders, werkgevers, maatschappelijke organisaties én bewoners. Vanuit deze basis ontstond in 2015 het gezondheidsnetwerk MooiMaasvallei, een samenwerkingsverband van zorg- en welzijnspartijen dat in 2023 met succes een transformatieplan indiende binnen het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Daarmee werd de weg geopend om inwoners actief te betrekken als integraal onderdeel van dit netwerk.

Gedurende de IZA-looptijd 2025–2028 ontvangt de regio 64 miljoen euro om de zorgtransitie vorm te geven. Twee van de deelprojecten raken direct aan de leefomgeving:

1. Burgerberaad: 200 gelote inwoners denken na over de vraag “*Wat hebben inwoners nodig om nu en in de toekomst een (positief) gezond leven en gezonde leefomgeving te hebben in Mooi Maasvallei?*” Uit het burgerberaad zal een kerngroep ontstaan die ook na afloop van het beraad, medio 2026, als zelfstandig orgaan blijft functioneren.
2. Dorpspilots leefomgeving Afferden en Vierlingsbeek: proefprojecten waarin inwoners samenwerken aan een gezonde gemeenschap en leefomgeving. Projecten waarin gezonde keuzes vanzelfsprekend zijn en inwoners zelf de regie nemen over hun gezondheid, welzijn en leefomgeving.



Hoewel de focus van het IZA-project op gezondheid ligt en er een intensieve samenwerking bestaat tussen zorgpartijen, welzijnsorganisaties, bedrijfsleven en overheid, blijft de uitdaging om de ambities te vertalen naar een landschappelijke weerslag in gedeeld ontwerp dat ook verder kijkt, richting 2050.

In dialoog met inwoners

‘MooiMaasvallei’ is ondertussen uitgegroeid tot een volwaardig programma, groter dan het IZA-project. Het programmameteam werkt nauw samen met de bewoners, gelooft in bottom-up benadering en zoekt actief naar co-creatie, vanuit het geloof dat dit leidt tot draagvlak en mede-eigenaarschap. Hiertoe heeft het gebied echter handvatten, begeleiding en vergezichten nodig, waarvoor we input aan de EO Wijers ontwerpteams vragen.

Tijdens de tweede ronde gaan de ontwerpteams zelf in gesprek met inwoners vanuit de co-creatie gedachte: in een sessie met het burgerberaad en dialoogsessies met de inwoners. Dit zal geïntegreerd worden in de regio-ateliers.

De ontwerpteams worden daarin uitgenodigd om hun ideeën aan te scherpen op basis van de feedback van bewoners, en waar mogelijk de plannen te combineren met die van het burgerberaad. Op die manier ontstaan er ontwerpen die door inwoners worden gedragen.

Gebiedsproces

MooiMaasvallei staat aan de vooravond van een breed gebiedsproces. Via de EO Wijers prijsvraag kunnen ontwerpteams in deze vroege fase hieraan mede richting geven.

Daarnaast doet het gebied mee aan *Oogst van Morgen* van Commonland, een programma van 2,5 jaar (2025–2027) ter ondersteuning van landschappelijke transitie. In de geest van Commonland levert een gezond landschap vier opbrengsten: 1) inspiratie en hoop, 2) nieuwe banen en educatie, 3) herstel van biodiversiteit en 4) duurzame businesscases. *Oogst van Morgen* richt zich vooral op het sociale proces: het betrekken van stakeholders, procesbegeleiding en financiering. Voor de ontwerpteams van de EO Wijersprijs ligt de focus op een zodanige landschappelijke inrichting (fysieke leefomgeving), dat dit hierbij aansluit.

Opgaven en transities

De Maasvallei staat naast de zorg, voor grote ruimtelijke opgaven. Woningbouw, landbouw, natuurontwikkeling, waterberging, klimaatadaptatie, recreatie en duurzame energie vragen allemaal om ruimte. Zonder samenhang botsen deze claims, terwijl slimme combinaties juist kansen bieden.

Daarbij spelen diepere systeemfouten die het landschap uit balans brengen. De Maas is door stuwen en oeververharding haar natuurlijke dynamiek kwijtgeraakt, waardoor waterbergingscapaciteit en ecologische kwaliteit fundamenteel zijn afgenomen. Kwetsbare natuur zoals de Maasduinen staat onder zware druk van een overschot aan stikstof en verdroging. De landbouw heeft zich in de afgelopen eeuw losgemaakt van de logica van bodem en water: schaalvergroting en intensivering hebben de productiviteit vergroot, maar ten koste van de natuur en de landschappelijke streekeigen diversiteit en samenhang. Bovendien is het landschap versnipperd geraakt, waarbij functies niet langer natuurlijk in elkaar grijpen.

Juist hier ligt een sleutelopgave voor het ruimtelijke, landschappelijke ontwerp: de onderliggende problemen keren en tegelijk ruimte maken voor transities die bijdragen aan een gezond, veerkrachtig en herkenbaar landschap.

Zone 2: tussen dorp en natuur

Tussen de dorpen (zone 1) en de natuurgebieden (zone 3) ligt zone 2: de ommelanden, het buitengebied waar allerlei functies zoals landbouw, infrastructuur en recreatie samenkomen. Het landschap is hier in de loop van de tijd sterk aangepast aan deze functies, waardoor samenhang en leesbaarheid vrijwel zijn verdwenen.

Juist in deze overgangszone liggen kansen om landschap, mens en natuur opnieuw te verbinden. Zone 2 kan ruimte bieden voor duurzame voedselproductie, agroforestry en herstel van biodiversiteit, bodem en water. Het realiseren van basiskwaliteit natuur vormt daarbij een belangrijke voorwaarde, zodat natuurwaarden overal in het gebied aanwezig zijn, de biodiversiteit ondersteund wordt en de systemische randvoorwaarden op orde komen, binnen en buiten de formele natuurgebieden. In onze ambitie is dit de plek waar de identiteit van het landschap zichtbaar wordt gemaakt, cultuurhistorie wordt versterkt, natuurlijke structuren terugkeren en waar een nieuwe identiteit met nieuwe kenmerken en waarden kan ontstaan. Ook moet het een uitnodigend landschap zijn waar mensen bewegen, ontspannen en elkaar ontmoeten, en waar de verbinding tussen boer en consument verder wordt uitgebouwd.

Zo draagt het landschap bij aan geluk en gezondheid. Mensen voelen zich verbonden met hun omgeving, trots op hun woonplaats en hebben direct contact met voedsel, natuur en landschap. Gezondheid wordt versterkt doordat bewegen, ontmoeten, ontspannen en het leveren van een bijdrage aan het landschap vanzelfsprekend worden. Zone 2 kan daarmee een sleutelrol vervullen in Positieve Gezondheid en Blue Zones, waarin voeding, beweging, zingeving en gemeenschap concreet een plek krijgen.

Verwachting richting ontwerpteams

De ontwerpuitdaging voor ontwerpers is om met name zone 2 opnieuw betekenis te geven als gezonde leefomgeving. Het is de plek waar stikstofreductie en verduurzaming van de landbouw kunnen worden bereikt, waar water- en bodemsystemen kunnen worden hersteld en biodiversiteit de ruimte kan krijgen. Tegelijk moet het uitnodigen tot (mede)gebruik en trots oproepen.

Het ontwerp moet daarbij twee schalen verbinden. Op regionale schaal biedt het perspectief in het aanpakken van grotere systeemopgaven zoals waterbeheer, stikstof en landinrichting. In een goed ontwerp zijn deze systeemvraagstukken concreet uitgewerkt en maken ze verbinding met de kleinere, lokale schaal.

Om de verbinding met de inwoners en lokale organisaties te behouden, is het ontwerp op lokale schaal open en modulair, als een 'menukaart' van behapbare en uitvoerbare onderdelen. Het burgerberaad kan met zijn budget van ruim 2,5 miljoen euro kiezen welke elementen worden uitgevoerd, terwijl andere onderdelen later kunnen worden toegevoegd of aangepast.

Zo ontstaat een ontwerp dat richting geeft aan de grote transities en direct bijdraagt aan het dagelijks leven van inwoners, hun geluk en gezondheid. Niet alleen het proces om te komen tot het ontwerp, maar ook het ontwerp zelf moet betrokkenheid genereren van lokale organisaties en bewoners. Zij zijn dan betrokken bij de agendavorming en, via een uitvoeringsgericht ontwerp ook bij de uitvoering.

Het is aan de ontwerpers te laten zien hoe dit al binnen afzienbare termijn kan leiden tot het ontstaan van een eerste proeve van een gezond landschap, waarin lokale structuren en voorzieningen een stevige basis vormen.

Coalitiebeschrijving en partners

Stichting Burgerkracht Limburg is de formele opdrachtgever en werkt hierin nauw samen met het IZA-project MooiMaasvallei. Hier is een brede groep partijen bij betrokken: het gezondheidsnetwerk MooiMaasvallei bestaat uit GGZ Oost-Brabant, Gemeente Land van Cuijk, gemeente Gennep, Gemeente Bergen (Lb), Pantein Maasziekenhuis, Syntein huisartsenorganisatie, Stichting Burgerkracht Limburg, Zorginstelling Dichterbij voor mensen met een verstandelijke beperking, welzijnsorganisaties Sociom en Synthese, GGD Hart van Brabant, Nederlandse Zorg Autoriteit, zorgverzekeraar VGZ en zorgverzekeraar CZ, VVT instelling Sint Anna.

Partners zijn daarnaast: Unesco Maasheggen, Nationaal Park de Maasduinen, WWF-NL, Commonland en Bureau Stroming.

Stuurgroep UNESCO Maasheggen:

gemeente Land van Cuijk, Staatsbosbeheer, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Brabants Landschap, Waterschap Aa en Maas, Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) Land van Cuijk, Maasheggenteam, MooiMaasvallei, Visit Land van Cuijk, provincie Brabant.

Overlegorgaan Nationaal Park de Maasduinen:

gemeente Venlo, gemeente Gennep, gemeente Bergen Lb, Waterschap Limburg, Stichting Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer, Limburgse Land en Tuinbouwbond (LLTB) , Particuliere Grondeigenaren NP de Maasduinen, IVN Natuureducatie, Provincie Limburg.

[Download hier de regio reader met achtergrondinformatie over MooiMaasvallei.](#)